

Digitaliseret af | Digitised by



**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

Stenholm, J. P.; Del 1.

Aalborg Klosterhistorie : Bidrag til Aalborg Bys
Historie i Middelalderen

Aalborg : Viggo Madsens Boghandel, 1904

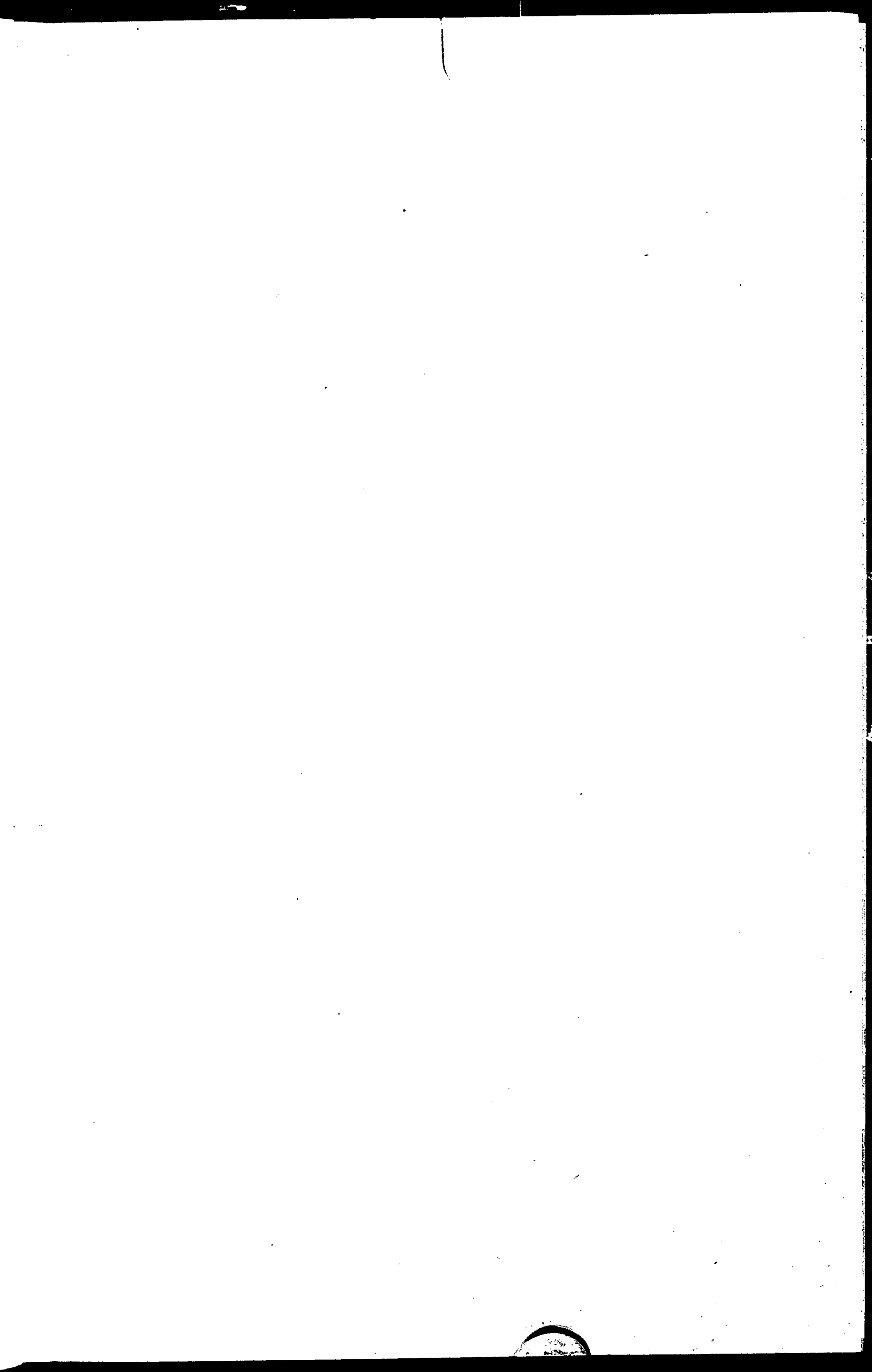
118 s. :

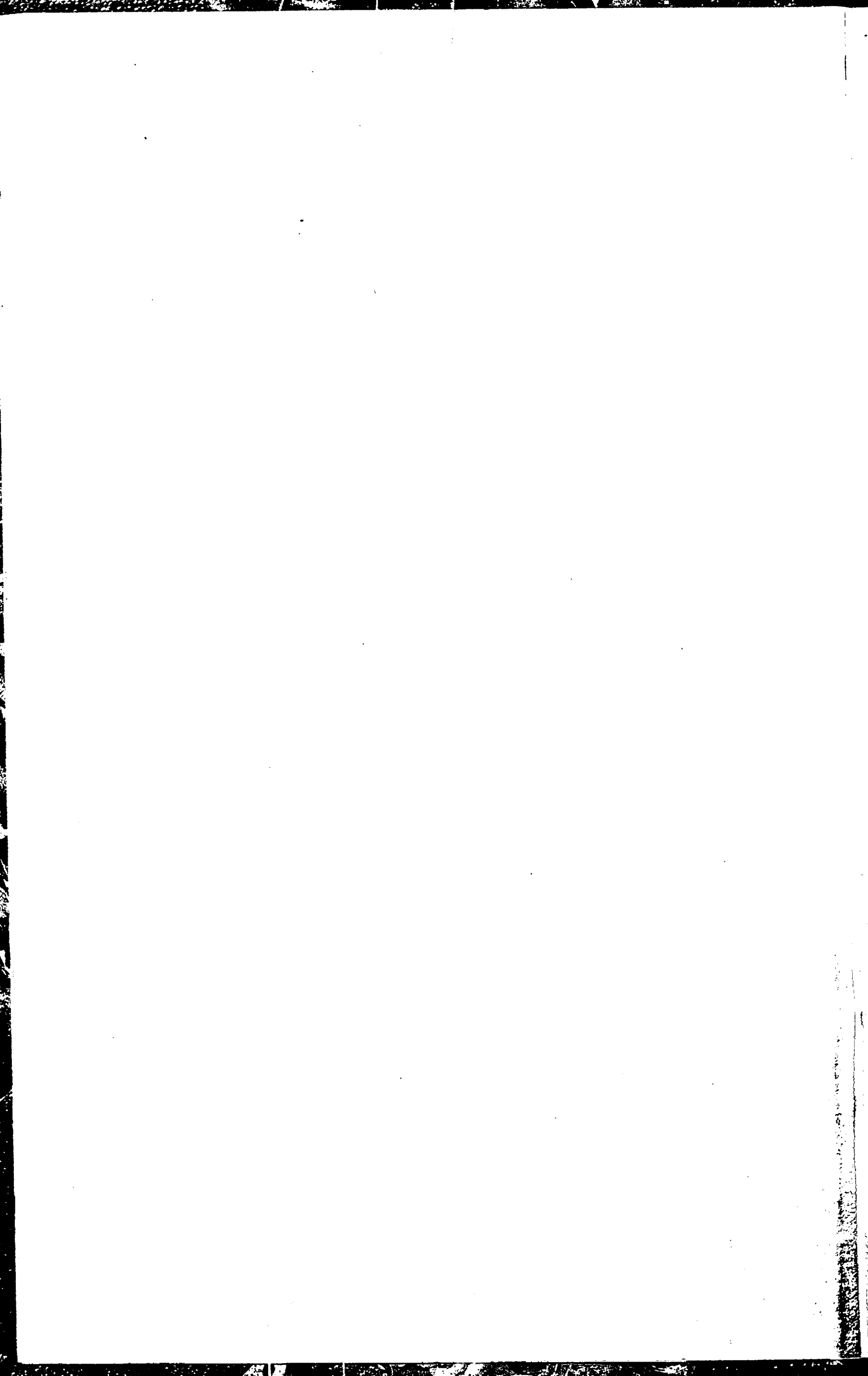
DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author





J. P. Stenholm.

Aalborg Klosterhistorie.

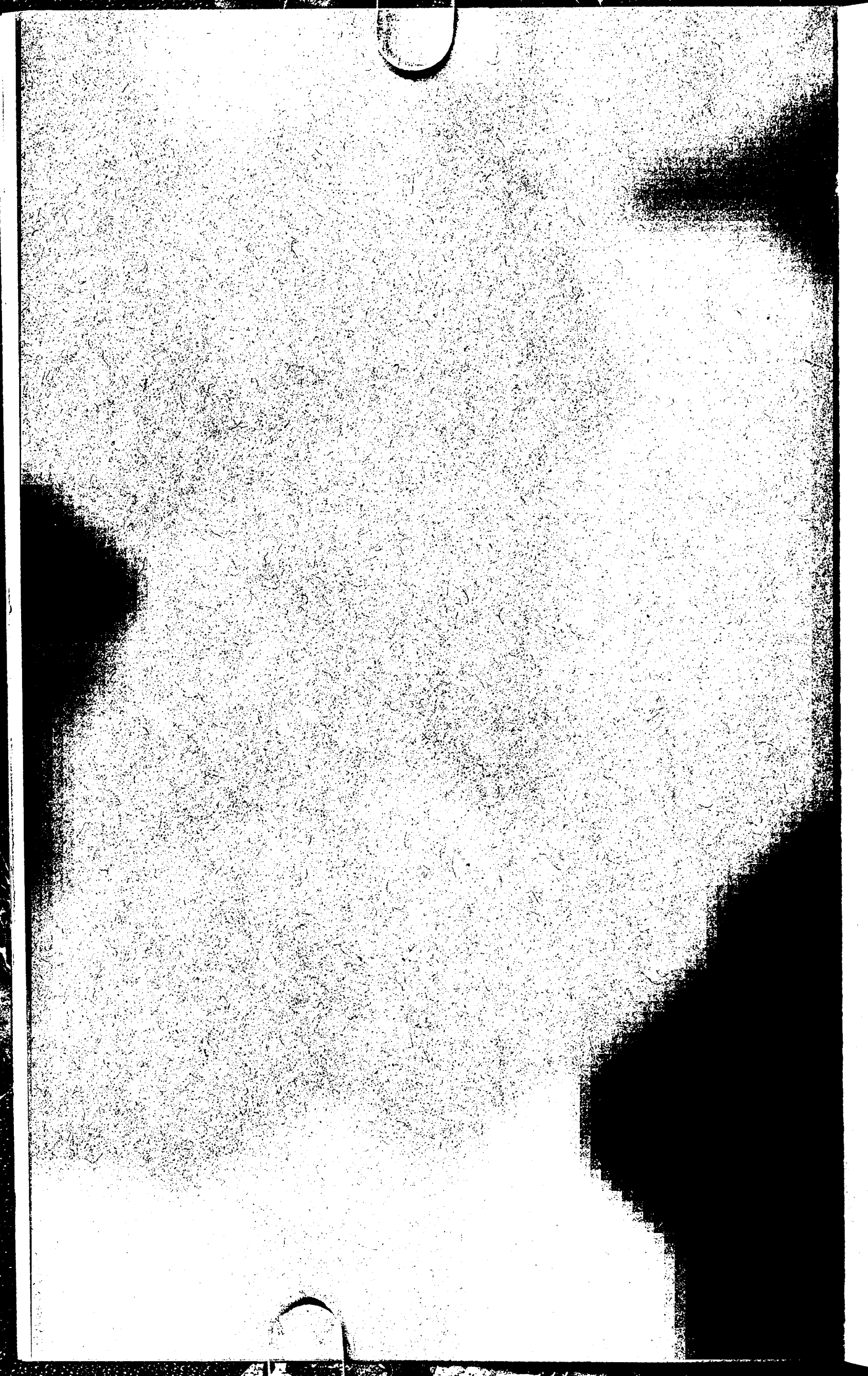
Bidrag til
Aalborg Bys Historie i Middelalderen.



Første Del.

Aalborg.
Viggo Madsens Boghandel.

1904.



J. P. Stenholm.

Aalborg Klosterhistorie.

Bidrag

til

Aalborg Bys Historie i Middelalderen.

1904. h. 1040.

Første Del.

Aalborg.

Viggo Madsens Boghandel.

1904.

Jacob Zeuners Bogtrykkeri, Aarhus.



Forord.

I nogle Aar har jeg beskæftiget mig med Aalborg Bys Historie og har derved faaet Lyst til at skrive om enkelte Afsnit, der særlig vedrører de kirkelige Forhold. Jeg har Manuskripter liggende om Klostrene, Kirkerne og Bisperesidensen, men jeg har valgt først at udgive Klostrenes Historie, der vil foreligge i 2 Dele. Nærværende første Del omhandler Vor Frue Kloster og Graabrødreklostret, anden Del vil komme til at indeholde Hellig-Aands-Husets Historie.

Middelalderens Historie er vanskelig at arbejde med. Sproget lægger Hindringer i Vejen, de faa og spredte Kilder, utrykte Breve o. lign. gør Arbejdet sværere. Jeg har som Lægmand paa det historiske Omraade ofte maattet søge Hjælp, og jeg bringer herved min

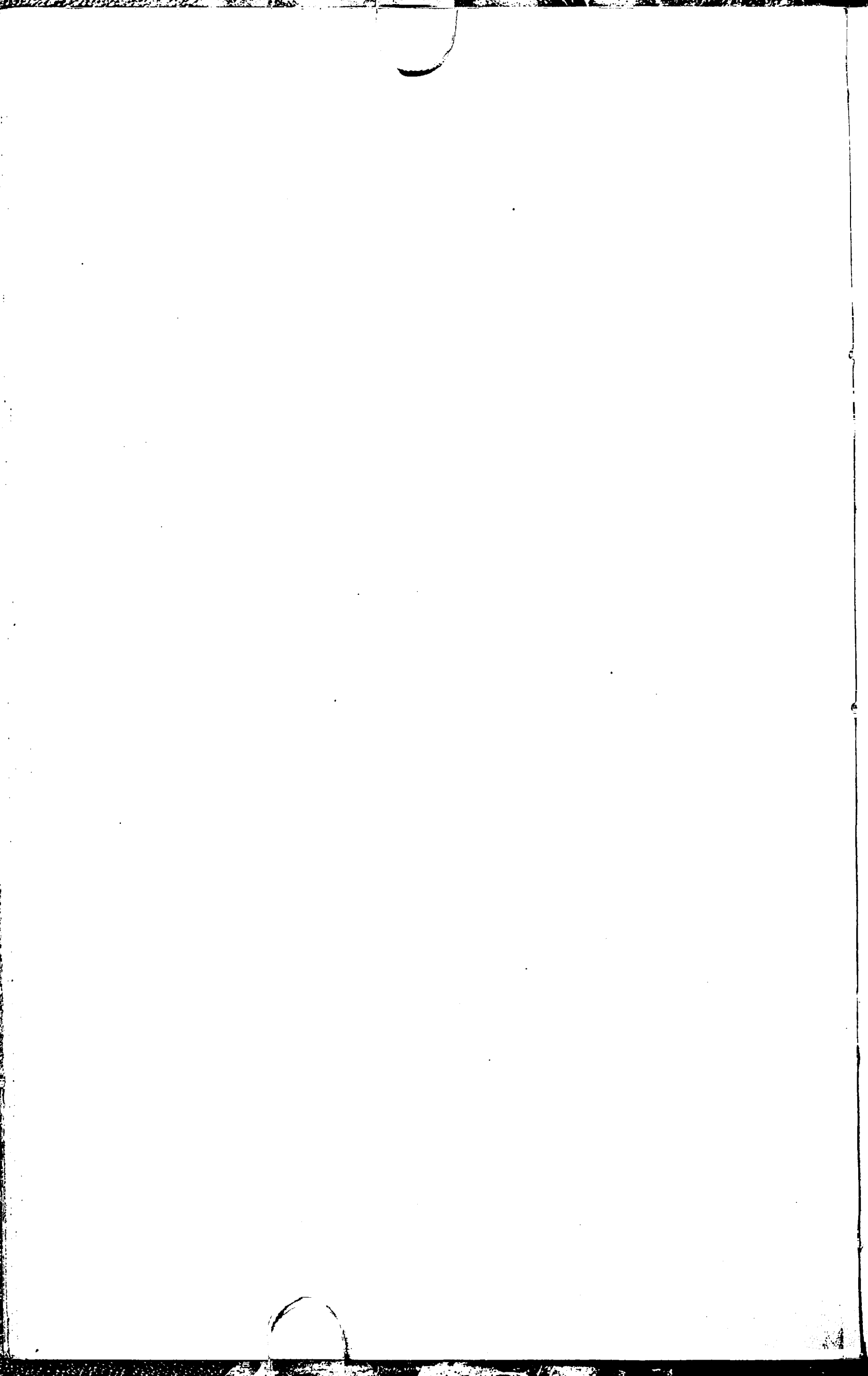
bedste Tak til d'Hrr. Sognepræst, Dr. phil.
Holger F. Rørdam, Museumsdirektør C. Neer-
gaard, Adjunkt H. G. Wiwel og cand. mag.
C. Behrend, der velvilligst har givet mig for-
skellige Vink og Oplysninger.

Aalborg i Januar 1904.

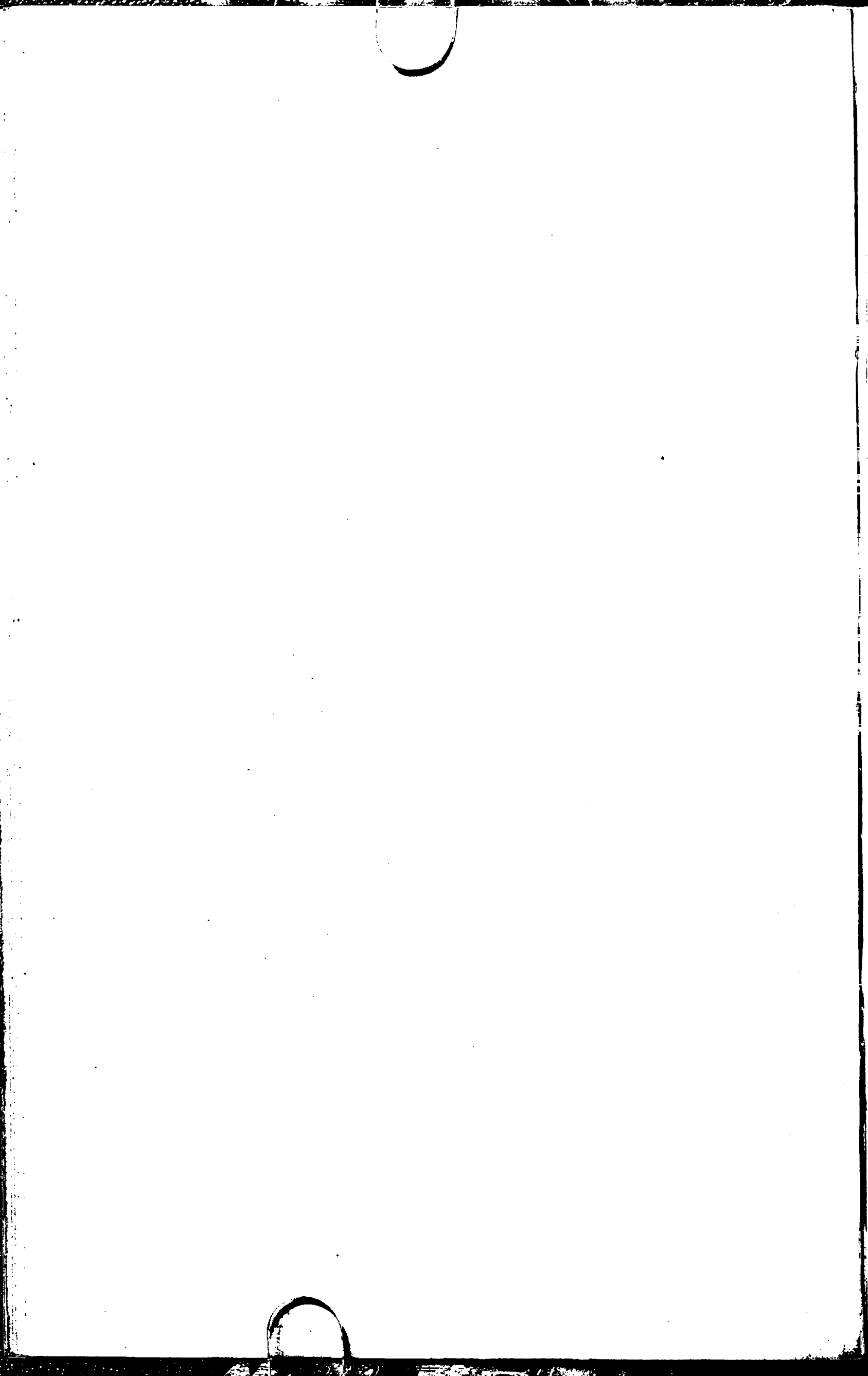
Udgiveren.

Indhold.

I. Vor Frue Kloster.		Side.
	Indledning	1
I.	De ældste Efterretninger om Vor Frue Kloster	3
II.	Klostrets Bestyrelse og indre Forhold	9
III.	Sjælegaver og Altre	20
IV.	Klostergodset	37
V.	En Episode om Klostrets Nedlæggelse	52
VI.	Klostret som kongeligt Len og dets Ophævelse	60
VII.	Vor Frue Kirke og Klosterbygningerne	65
VIII.	Tillæg	75
II. Graabrødreklostret.		
	Indledning	91
I.	Aalborg Graabrødreklosters Stiftelse og Styrelse	94
II.	Sjælegaver	100
III.	Klostrets Nedlæggelse	103
IV.	Klostrets Beliggenhed	110
V.	Tillæg	117



I. Vor Frue Kloster.





Dette Sigil, som her meddeles efter Henry Petersens danske gejstlige Sigiller fra Middelalderen, er det ældst kendte Segl, som Konventet i Vor Frue Kloster i Aalborg benyttede til at hænge under udstedte Dokumenter. Seglet fremstiller den hellige Jomfru Marie siddende med Jesusbarnet paa Skødet, og hun holder et Æble i den højre oprakte Haand; udenom Billedet læses: Sigillum dei gratia sancte Marie de Aleburg. At Klostret havde Jomfru Marie i sit Segl, er ganske naturligt, da det var indviet til hende; derfor kaldes det ogsaa St. Marie eller Vor Frue Kloster. Dette Kloster var det ældste i Aalborg og hørte tillige til de ældste her i Landet. Naar vi nu

vil søge at skildre dets Historie, saa er det ganske vist ikke store Begivenheder vi vil blive Vidne til, men der findes dog mangt og meget, som har Krav paa almindelig Interesse og da særlig for os, som hører til den By, i hvis Jordbund det vokste op. Det er forøvrigt meget beklageligt, at mange værdifulde Aktstykker til Oplysning om Klosters Historie er gaaet tabt, men ved at samle, hvad der er levnet os, faar vi dog et nogenlunde Billede af det gamle Kloster.

Foruden at henvise til og optage det meste af de allerede udgivne Aktstykker*) vil vi her fremdrage enkelte nye Ting og da særlig nogle Breve af Hans Tolder. Hans Tolders Breve og Optegnelser maa benyttes med et vist Forbehold, thi de er skrevne i Stridens Hede og med et bestemt Formaal for Øje, som vi senere vil faa at se, men desuagtet giver de os værdifulde Oplysninger paa mange Punkter, hvorfor der da ogsaa i det følgende ofte vil blive henvist til dem. Disse Breve tilligemed et Par andre Aktstykker er vedføjede som et Tillæg bag efter Klosters Historie og gengivne med den oprindelige Orthografi.

*) Hvor der i det følgende ingen Kilde angives er benyttet »De ældste danske Arkivregistraturer« og da særlig III Del 21—30.

I. De ældste Efterretninger om Vor Frue Kloster.

Vor Frue Klosters Stiftelsestid er ubekendt; endogsaa i Middelalderen var der Strid om, hvem der havde stiftet det. Biskop Jørgen Friis holdt paa, at det var stiftet af Biskop Eskild, der sad paa Viborg Bispestol indtil 1132, medens Hans Tolder paa sin plumpe Maade skrev til Kong Christian II, at »det var Løgn«, men »Eders Naades Forfædre, fremfarne Konger her i Danmark, de funderede det, som Prior Lars Skel — Hans Tolders Af-sending — Eders Naade vil berette kunne. Haver han og en Nøgle til en Kiste fuld med mægtige skønne gamle Breve lydendes paa samme Klosters første Begyndelse«. (Se Tillæg II). Det er muligt, at Hans Tolder har Ret i, at Klostret er en kongelig Stiftelse, men han fører ikke noget Bevis for, af hvem det er

stiftet, og de gamle skønne Breve er desværre for længst forsvundne.

Ifølge en langt senere Angivelse skal Vor Frue Kloster og Kirke være funderet 1116*); hvis det er en kongelig Stiftelse, skulde altsaa Kong Niels have grundlagt det, men det synes tilstrækkelig bevist af flere Historikere, at han aldrig har grundlagt noget Kloster. — Hofmann**) antager, at maaske Kong Erik Ejegod er den egentlige Stifter, og saaledes finder vi forskellige andre Gætninger, der er uden Betydning.

I de ældste Efterretninger, vi har om Klostret, nævnes det første Gang før 1220, idet en Biskop A. i Viborg gav det en Sjølegave. Biskop A. kan enten være Asker, der var Biskop 1191—1208 eller Asgoth, der var hans Eftermand 1208—1220. Næste Gang Klostret nævnes, er 1252, da der udgik Kongebrev om, »at Vor Frue Klosters Bønder skulde ikke opbydes i Leding«.

Vor Frue eller St. Marie Kirke nævnes derimod allerede tidligere, nemlig 1140 og 1169, begge Gange i Forbindelse med tvende norske Partihøvdinger, Sigurd Slembe og Olaf Skafhoug, der blev begravede der.

*) Pontoppidan: *Annal. Eccl.* I 347.

**) Dansk Atlas V 150.

Sigurd Slembe, der udgav sig for Magnus Barfods Søn, dræbte 1136 Harald Gille. Han maatte Aaret efter flygte fra Norge, satte Kursen til Danmark og kom til Aalborg, hvor han opholdt sig 1138. Her blev han meget afholdt og fik mange Tilhængere, der understøttede ham til et nyt Togt til Norge mod Harald Gilles Sønner. Han tabte imidlertid Slaget, og Harald Gilles Sønner pinte ham paa det frygteligste, inden han blev dræbt (1139). Da hans Venner fra Aalborg hørte, hvorledes det var gaaet ham, rejste de til Norge og førte hans Lig over til Danmark, hvor det blev begravet i Vor Frue Kirke i Aalborg, »som Præsten ved Kirken Kjeld Kalv bevidnede«.

Olaf Skafhoug eller **Ulykke** var en Dattersøn af den norske Kong Ejstein; han stillede sig i Spidsen for Hættesvendene, men var stadig uheldig, hvilket forskaffede ham Tilnavnet Ulykke. Tilsidst blev han 1168 fordrevet fra Norge af Erling Skakke og kom som Flygtning til Aalborg. Han blev ogsaa meget afholdt af Byens Borgere, og da han Aaret efter døde, blev han begravet i Vor Frue Kirke*).

Den ovenfor omtalte Provst Kjeld Kalv, der var Præst ved Vor Frue Kirke, maa vi

*) Ved Vor Frue Kirkes Ombygning 1877 fandtes ikke Spor af disse fyrstelige Begravelser.

her et Øjeblik dvæle ved, thi han er ingen mindre end St. Ketil eller Kjeld, Viborg Stifts Skytshelgen.

Kjeld (Ketil) er født af ædel Byrd i Landsbyen Vinninge i Aalum Sogn i Nærheden af Randers. Han blev tidlig holdt til Bogen og »gik frem i Dannelse og alle Slags Dyder«. Da Biskop Eskild i Viborg hørte om den unge Mands store Hellighed, optog han ham som regelbunden Kannik ved Domkapitlet i Viborg. Som Kannik arbejdede han ivrig med at undervise og med at afskrive Bøger; det hedder saaledes om ham: »Han skrev store kostelige Bøger for Guds Skyld, som man endnu kan se i Byen Slesvig, i Domkirken, hvor man næsten dagligdags bruger dem, og han vilde aldrig sidde ledig«.

Kjeld blev senere Provst for Domkapitlet. Omendskønt hans Brødre enstemmig valgte ham til dette Embede og endogsaa maatte trygle ham om at modtage det, saa varede det dog ikke længe, førend den gavmilde Provst blev besværlig for dem; det gik endogsaa saa vidt, at de udvalgte en anden i hans Sted. Kjeld bar det med Taalmodighed og forblev endnu nogen Tid i Viborg, men tilsidst blev Fjendskabet imod ham saa stærkt, at han bad om Tilladelse til at rejse derfra. Han kom nu til Aalborg og blev Præst ved Vor Frue Kirke.

Kjeld blev meget berømt ved sine mange Jærtegn. Medens han var i Aalborg, fortælles saaledes, at da han ved en Morgengudstjeneste — det var før Daggry — oplæste sin Homili, gik Lyset ud. Han forstyrredes dog ikke deraf, men fortsatte til alles Forundring Læsningen, og da han var færdig, tændtes Lyset atter i hans Hænder.

Kjeld forblev ikke i Aalborg; han blev atter indsat i sit forrige Embede som Provst for Domkapitlet, men da var hans Livskraft udtømt, og han døde kort Tid derefter d. 27. September 1150. Han blev kanoniseret af Pave Clemens III; den højtidelige Skrinlæggelse fandt Sted d. 11. Juli 1189*).

Resultatet af disse ældste Underretninger om Vor Frue Kloster bliver da, at vi med flere Historikere maa antage, at Klosters Stiftelse falder fra Midten af det tolvte Aarhundrede. Hvis Klostret er en kongelig Stiftelse, er det sandsynligvis stiftet kort efter Kong Niels'

*) St. Ketil fik sit eget Kapel i Viborg Domkirke; i dette Kapel hang hans Skrin, St. Kjelds Ark kaldet, i gyldne Lænker, og der brændte Lys Dag og Nat indtil 1538. Skrinet blev da ført bag Altret og stod der til 1726, da det blev ødelagt ved den store Brand.

Se »Ny kirkehist. Saml.« I Bind 526—37.

Regeringstid; er det derimod en biskoppelig
Stiftelse, er der ingen Grund til at tvivle om
Jørgen Friis' Paastand, at Biskop Eskild har
grundlagt det.

II. Klosters Bestyrelse og indre Forhold før 1527.

Det er ukendt, til hvilken Orden Vor Frue Kloster hørte, men da dets Stiftelse gaar saa langt tilhage i Tiden, er der næppe nogen Tvivl om, at det jo hørte til **Benediktinerordenen**.

Det styredes af en Priorisse og en Prior eller Forstander. Prioren blev indsat eller forlenet med Klosteret af Viborgbispen, hvilket viser, at det har staaet i et vist Afhængighedsforhold til Bispestolen, og det forglemtes ikke at udnytte dette baade i klingende Mønt og ved Gæsteri. Prioren maatte nemlig forpligte sig til at betale Biskoppen 2 Mark Guld aarlig samt »stande hannem hæderlig, hellig og vel for med Mad, Øl og Hestefoder, naar han kommer til Klosteret«. Selve Priorens Stilling er nærmest at opfatte som en Lensmands. Han

modtager Klostret og oppebærer alle Indkomsterne imod at forsørge Nonnerne, saa de faar »deres bekvemmelige Føde og Proviant i lovlig Tid«. Priorens Stilling og andre Forhold er bestemt i et Forleningsbrev*), der er udstedt af Biskop Thorlav d. 21. Maj 1442, og som lyder saaledes:

»Alle Mænd, dette Brev ser og hører, hilser jeg Peder Vinter, Præst, kærligen med Gud og vor Herre, og kundgør med dette mit aabne Brev, at jeg haver paa Tro og Love annammet af hæderlige Fader med Gud, Biskop Thorlav i Viborg, min kære Herre, Vor Frue Kloster i Aalborg i saadan Maade, at jeg vil efter min yderste Magt holde Fruerne ved deres Regel og fly det saa, at de er alle under et Bord og sover alle udi et Hus og holder alle deres Regel og Levnet, som deres Orden udviser, og skaffe dem deres bekvemmelige Føde og Proviant i lovlig Tid. Item vil jeg fly det saa, at Vor Frue Messe vorder holden og sjungen hver Dag af mig selver eller og af en anden skikkelig Præst. Item vil jeg selver bo i Priorens Hus og have fuld Tilsyn og Ophold baade med Hus og andre Stykker, og saasom en Dannemand tilstaar, som det bør, og holde

*) Daugaard: Om de danske Klostre 378—79.

dem til i Klostret til det, som dem bør. Item vil jeg og holde alle Tjenere, som til Klostret ligger, ved Ret og Skel og dem i ingen Maade beskatte og besvære og ej heller nogen Uret gøre i en eller anden Maade paa mine Vegne. Item lover jeg paa min gode Tro, Ære og Sanden, at jeg aldrig vil eller skal æske Rettens eller Rettighederne til fornævnte Vor Frue Kloster af nogen anden Mand eller Kvinde uden af Bispen i Viborg, men holde og have hannem for min kære Fader, Herre og Husbonde, saa længe som jeg fornævnte Kloster i Værn haver, og give hannem en Mark Guld om Vinteren og en midt om Sommeren og stande hannem hæderlig, hellig og vel for med Mad, Øl og Hestefoder, naar han kommer til mig, som det bør en Dannemand sin rette Herre og Husbonde fore. Item finger jeg noget at vide, det min fornævnte Herre, Biskoppen, eller hans Kapitel i Viborg der Magt oppaa ligger, da skal jeg kundgøre det, som en tro Dannemand det bør at gøre. Item er det saa, at jeg bliver Præst til fornævnte Kloster til min Dødsdag, da skal Fruerne i den samme steds have og beholde til deres Nytte og Behov alt det Gods, som jeg efter mig lader, naar jeg afgang, dog saa, at de gør mig en aarlig Afmindelse efter fornævnte min kære

Herre Biskoppens Vilje, hans Efterkommere, og mine næste Frænders og Venners Samtykke, Raad og Vilje. Til ydermere visse og sandere Stadfæstelse haver jeg med Vilje og Videnskab hængt mit Indsegl med andre gode Mænds Indsegl, som er Mikkell Pedersen og Hr. Jens Kjeldsen, der Præster er, nedenfor dette Brev. Datum Aalborg Anno Domini 1442. FERIA secunda Pentecostes«.

En saadan Stilling, som Prioren her indtager overfor Klosterjomfruerne kunde let give Anledning til vanskelige Forhold, og de udeblev heller ikke. Vi kender saaledes et Eksempel fra Tiden omkring 1520, da Nonnerne udsendte et Klageskrift til Kongen over deres fortvivlede økonomiske Stilling (Se Tillæg VI), og det er sikkert ikke uden Grund, at de beklager sig over deres Forstander Lars Skel, der forholder dem det allernødvendigste til Livets Ophold. Grunden er ikke at søge i, at Klostret er særlig fattigt, thi i Priorens Hus fandtes »Mel og Malt og anden Fetalje, som burde at være udi Klostret, og Jomfruerne lider stor Trang for«, men derimod i en daarlig Administration. Klosterbygningerne er saa faldefærdige, »at der er intet Hus, Jomfruerne kan vel holde dem i for Regn og Sne«. Det skyldes ikke

Mangel paa Evne til at istandsætte disse Bygninger, thi Klostret ejede selv Teglovn og store Skovstrækninger, saa der let kunde skaffes baade Sten og Tømmer til Veje. Man faar Indtrykket af, at Lars Skel forstod at mele sin egen Kage, naar der endvidere berettes, at han ved Jomfruernes Optagelse i Klostret erhoder betydelige Pengebeløb — Penge, som uden Tvivl gik i hans egen Lomme. At han ved disse Jomfruers Optagelse fik 10 Nonner mere at forsørge betød intet, da han formodentlig ikke udleverede mere Proviant end før. Endnu kan vi tilføje et andet Forhold, der vistnok ogsaa maatte føles af Klostret, nemlig Viborgbispens hyppige Gæsteri og hans Jagen i Klosters Skove. Hans Tolder fortæller, at Biskop Erik Kaas skal have fanget mere Vildt der end Kongen, men Vildtet gik jo desværre ikke i Klosters, men i Biskoppens Kælder. Vi ser heraf, hvor afhængig Klosterjomfruerne var af deres tvende Overordnede: Biskoppen og Priooren; de tog først, Jomfruerne maatte nøjes med Resterne.

Nonnernes Klageskrift er særlig interessant paa Grund af, at der opregnes, hvad de maatte nøjes med i deres »Trængselsaar«. Vi vil her sammenligne dette med, hvad der efter Christian III's Forordning for Jomfruklostrene af

1545*) var beregnet enhver Person, og deraf se, hvilken betydelig Forskel der findes derimellem. Selv om denne Forordning er udgivet efter Reformationen, saa er den sandsynligvis affattet efter den gamle Takst.

1520:

»Item alle Søstre et Par Øksne om Aaret og 1 Skovsvin hver Søster, om Olden er til, er ikke Olden til, da fange hver 2 Søstre 1 Svin. Item 1 Lam til hver Søster om Aaret og alle Søstre 2 Td Smør og 2 Td. Sild og 1 Td. Aal og hver Søster 1 Skp. Mel hver 14. Dag og hver Søster 1 Td. Øl hver Maaned. Hver Søster et Par Sko om Aaret. Item alle Søstre 1 Td. Ærter og 1 Td. Salt om Aaret og 4 Pd. Byg, 40 Ol Vaardsild og 1

1545:

»5 Td. Brød o: 25 Skp. Mel, 14 Td. Øl, 2 Pd. Malt, 10 Skp. Humle, 2 levende Svin, 6 levende Lam, 2 levende fede Faar, 6 levende Gæs, 10 Høns, 1 Fjerding Smør, 1 Fjerding saltet Sild, 2 Ol røgede Sild, $\frac{1}{2}$ Td. saltet Fisk, 150 tørre Hvidlinger, 100 Flyndre, 1 Skp. Boghvedegryn, 1 Skp. Byggryn, $\frac{1}{2}$ Skp. Havregryn, 1 Skp. Ærter, 1 Fjerding Eddike, 4 Skp. Lyneborgsalt, 10 Læs Brænde, $\frac{1}{2}$ Læst Kul, 1 Ol Æg og 12 Mark

*) Danske Magazin I. 192.

Td. Byggryn. Hver Søster 3 Læs Ved og $\frac{1}{2}$ Læst Kul om Aaret, og 30 Dage om Aaret gange vi til hans Bord. Om Aaret alle 1 Stk. groft Klæde og 10 Lammeskind«.

Penge til Sko og Klæder og hver 2 Jomfruer 1 levende Okse«.

I Vor Frue Klosters Historie, findes et andet Eksempel paa daarlige Tilstande indenfor Klostermuren; det er ikke økonomiske Vanskeligheder, der her er Tale om, men et daarligt moralsk Liv. Kong Christoffer maatte 1447 befale Viborgbispens og Klostrets Prior at holde Jomfruerne ved deres Regel og indelukke dem ved en god Bygning og ikke lade dem »udfare noget Sted eller nogen ind til dem gaa og Omgængelse med dem have ydermere end Kirkens Ret og deres egen Regel derom udviser«.

Kongebrevet*) af $\frac{2}{4}$ 1447 lyder saaledes:
 »Vi Christoffer, Konge, beder Eder Biskop Thorlav i Viborg, at I bestiller det saa, at I og Prioren i Vor Frue Kloster i Aalborg indelukker Klosterjomfruer i Klostret, som I ved, at Eder Magt paaligger, og den hellige Skrift

*) Kr. Erslev: Repert. Dipl. 3 Bind 706—07.

Eder byder, og bygger dem dertil saadan god Bygning, som de kan blive vel indelukte med, og holder dem ved deres Regel og Gudstjeneste og lader dem ej udfare noget Sted eller nogen ind til dem gaa og Omgængelse med dem have ydermere, end Kirkens Ret og deres egen Regel derom udviser. Besynderlig byder vi vor Embedsmand paa Aalborghus, Borgmestre, Raad og Menighed i Aalborg, at de tilhjælper Biskoppen af Viborg eller nogen paa hans Vegne at holde alle Klosterfruerne i forbemeldte Sted ved deres Regel og ret gudeligt Regimente og dem indelukker, som dem bør at være. Og dertil under vi, at Biskoppen i Viborg og Prioeren i Klostret maa straks bygge en Tegllade og Teglovn med andre Stykker, som dertil hører, Østen Byen paa Klostrets Jord, hvor dem bedst belejligt er, og siden dem altid opholder. Thi forbyder vi osv.«

Efter nu at have omtalt Klosterbestyrelsen og Klostrets indre Forhold vil det være paa sin Plads at omtale de **Priorer** og **Priorisser**, der har styret Klostret; det er desværre kun faa Navne, vi kender.

Provst **Kjeld** er allerede omtalt; han nævnes kun som Præst ved St. Marie Kirke, men

der er vel næppe nogen Tvivl om, at han ogsaa har været Forstander for Klostret.

Knud Jensen var Prior 1391, da Dronning Margrethe gav Egholm Slot til Klostret; fra denne Tid findes et Brudstykke af hans Segl*), hvori ses en halv Ulv.

Peder Jensen nævnes som Prior 1393 og 1398. I hans Segl findes en Hjelm med 5 Paafuglefjer og 4 Hejrefjer.

Peder Kamp nævnes 1399 som Nonnernes Kapellan; 1408 og 1410 var han Prior.

Peder Vinter, der blev Prior 1442, holdt kun daarligt, hvad han lovede i sit Lensbrev. Tilstanden i Klostret 1447 vidner om hans Uduelighed, og det gav sandsynligvis Stødet til, at han blev afskediget som Forstander c. 1450. Han nævnes 1459 som Præst i Aalborg.

Olaf Povlsen omtales første Gang 1452 som Klostrets Prior og sidste Gang 1463; han var endnu ikke død 1467, thi da nævnes han som forhenværende Prior. Han var Gildesbroder i Guds Legems Lav i Aalborg.

Lars Viffertsen nævnes som Prior 1469 og 1472.

*) De forskellige Segl, som her omtales, findes gengivne i Henry Petersens gejstlige Sigiller fra Middelalderen.

Jens Knudsen nævnes 1476, 1477, 1480, 1489 og 1491. Ifølge Dansk Magazin skal han senere være bleven Gardian i Viborg Graabrødrekloster, hvor han blev til sin Død 1506. Hvis det er rigtigt findes hans Ligsten*) indmuret i Viborg Domkirke; Indskriften hedder i Oversættelse: »I Herrens Aar 1506 døde den ærværdige Fader Br. Jens (Hans) Knudsen, fordum Gardian ved dette Kloster, som ved en guddommelig Styrelse i 27 Aar vidste sin Død. Begravet den 20 Maj«.

Jens Jensen nævnes første Gang 1501; han nævnes sidste Gang 1507, da han til St. Hans Alter gav en Gaard og Kaalgaard i Aalborg. Fra 1502 har vi hans Segl, hvori der foruden hans Navn findes Jomfru Marie staaende med Jesusbarnet.

Peder Knudsen kan ikke have været Prior ret længe; han omtales 1508, men allerede det følgende Aar var

Anders Ulf Prior; 1510 blev han forligt med sin Biskop Erik Kaas angaaende Skovhugst i Skørping Skov. 1520 var han Hans Tolders Afsending til Kongen.

Lars Skel er allerede nævnt i det foregaaende. Fra Tidsrummet 1521—27 kender

*) A. Heise: Dipl. Viborgense LVI.

vi intet til Klosters Historie; maaske har Lars Skel*) været Forstander i denne Tid og er bleven afløst af den kongelige Lensmand.

Af Priorisser kender vi kun Navnene paa to, nemlig:

Inger, der 1408 gav noget Gods til Dueholm Kloster, og

Mette Pedersdatter, der nævnes 1448 og 1454.

*) Lars Skel ejede forøvrigt et Stykke øde Jord ved Vor Frue Kirke, hvorom der i »Tegnelser over alle Lande fra 1549« findes følgende:

»Herman Skel en Forskrift til Borgmester og Raad i Aalborg, at de stævner Hans Skriver, Byskriver der ibidem, om et Stykke øde Jord, som hørte Lars Skel til, der i Byen liggendes ved Vor Frue Kirke, og han gav sine Børn, at de forfarer Lejligheden derom og hjælper hamem, saa meget som Ret er«.

(Danske Magazin IV R IV B 149).

III. Sjælegaver og Altre.

Den katholske Kirkes Tro paa Skærsilden bevirkede, at der strømmede en Mængde Gaver ind til Kirker og Klostre. Folk sikrede sig derved, at der kunde blive læst Messer for dem efter deres Død. De Rige og da særlig fyrstelige Personer, der formaaede at skænke store Gaver, kunde betinge sig en evig Messe, medens de mindre Velhavende maatte nøjes med enkelte Messer. Saadanne Sjælemesser og Gudtjenester, som aarlig højtideligholdtes paa en bestemt Dag til Erindring om den Afdøde, kaldtes Aartid og blev holdte ved særlige Altre, der var indviede til en eller anden Helgen, og deres Antal blev efterhaanden forøget ret betydeligt i de fleste Kirker.

A. Sjælegaver.

I Middelalderen kendte man meget lidt til Penge i Sammenligning med Nutiden; Sjæle-

gaverne kom derfor ganske naturlig til at bestaa af, hvad man den Gang havde bedre Raad til at yde, nemlig Jordegods og Fødemidler; ja selv Beklædningsgenstande, Smykker og lign. var almindelige Gaver. I Datidens Øjne var det saaledes ganske naturligt, naar Karen Thomesdatter af Strandbygaard 1466 betænkte Vor Frue Kirke i Aalborg med en Ko, »de hæderlige Præster« skulde have 2 Dele og selve Kirken en Tredjedel; Degnen derimod maatte nøjes med et Faar*).

Vi vil nu i det følgende omtale nogle af de Sjølegaver, der efterhaanden blev skænkede til Vor Frue Kloster, men det er desværre kun et enkelt Blad af den store Bog, vi formaar at citere.

1. Viborgbispen As Sjølegave (før 1220).

Klosterjomfruerne lod 1503 Vikarius i den Hellig-Aands-Hus i Aalborg se en Vidisse af tvende Breve: »Det første lyder, at Bisp A. i Viborg haver undt dem *St. Clemens Kirke* (i Hundslund?) og Patronatsretten derpaa; det andet er Bisp Hans' i Lund Stadfæstelse over fornævnte Brev«.

Denne Biskop A. maa, som før omtalt,

*) Ny dansk Magasin 6 Bind 140—42.

enten være Asker (1191—1208) eller Asgoth (1208—1220).

2. Fru Gros Sjælegave. (1268).

Esbern Vognsens Enke, Fru Gro, der i sit Testamente af $18/11$ 1268*) betænkte 37 Klostre med Gaver, gav Vor Frue Kloster det vestre *Stuehus* (rathelang o: Raling) af Buderupholm samt *2 Mark Penninge*.

3. Fru Christinas Sjælegave. (1308).

Christina, Hr. Jacob Blaphoots Efterleverke, betænkte i sit Testamente af $23/5$ 1308**) Vor Frue Kloster med *10 Mark Penninge*. Jacob Nielsen Blafod eller Blaafod er kendt i Historien som en af Kong Erik Glippings Mordere.

4. Præst Niels Jonsens Sjælegave. (1340).

Biskop Peder af Viborg udstedte 1340 et Brev, hvori han bekender, at Præsten i Vester Haslund, Niels Jonsen, haver givet til Vor Frue Kloster i Aalborg *3 Boder i Aalborg* til Jomfruernes Klædebon

*) Kr. Erslev: Testamenter fra Danmarks Middelalder 15.

**) Samme 62.

5. Præst Per Nielsens Sjølegave.

(1348).

»Biskop Pæders i Viborg og nogle andre »Canckers« Brev, at Hr. Per Nielsen, Sognepræst til Bligstørp (Blendstrup?) Kirke gav til Vor Frue Kloster *1 Gaard i Hasseris og 1 udi Klapethorp* i sit yderste, som hannem er pantsatte 1348«.

6. Dronning Margrethes Sjølegave.

(1391).

Dronning Margrethe, der viste saa overordentlig stor Gavmildhed imod Gejstligheden, Kirker og Klostre, gav 1391 Vor Frue Kloster det betydeligste Jordegods, som det nogensinde modtog, da det fik *Egholm Slot* i Skørping Sogn, Hellum Herred. Det var et meget betydeligt Gods »med Skov, Fiskevand og Teglovn hos«. Selve Slotsbygningen*), der skal have være saa høj, at man derfra kunde se Aalborg Porte, blev straks nedrevet, thi denne mærkelige Betingelse indeholdt næsten alle Dronningens Gavebreve.

*) Der findes endnu tæt ved Buderupholm Ruiner af det nedbrudte Slot. I Thieles Folkesagn (1. Del S. 53) berettes et Sagn, at der paa Skørping Mark tæt ved Slottet skal have ligget en Sten, der kaldtes Dronning Margrethes Sten, hvorpaa hun skal have siddet og betragtet Slottets Nedrivning.

Dronningens Gavebrev*) af 17/5 1391 lyder saaledes:

»Vi Margrethe af Guds Naade Dronning i Norge og Sverrig, sand Arving og Fyrstinde i Danmark, i Betragtning af den store Barmhjærtighed, som Gud har vist os, for vor, vor Faders Hr. Valdemars, en Gang de Danskes Konge, god Ihukommelse, og vore Forældres Sjæles Frelse for en daglig Messe, der til evige Tider skal læses for den hellige Jomfru undtagen paa de Lørdage, da samme Messe særlig plejer at læses, ligesom ogsaa som Godtgjørelse, hvis der af os eller vor Fader er tilføjet Nonneklostret i Aalborg nogen Fornærmelse, og for at vi kan blive delagtige i alle de Velgerninger, som Gud i Fremtiden vil yde i nævnte Kloster; for alle og enhver af disse Ting giver, skøder og afhænder vi med velberaad Hu sund paa Sjæl og Legeme med fri Vilje til nævnte Nonnekloster i Aalborg Ekholm Slot i Emersyssel til evindelig Eje med al dets rette Tiliggende intet undtaget uden Kronens Ejendom, hvilket fornævnte Slot vor Fader, god Ihukommelse, købte af Hr. Iver Lykke, og vi efter vor Faders Død haver faaet Skøde paa

*) Saml. til Jydsk Hist. og Top. 7 Bind 180—81.

af samme Hr. Iver Lykke*). Dog vil og tillægger vi, at samme Slot skal nedbrydes, og at Grunden ikke mere maa lejes eller fæstes til nogen og ikke mere bygges eller befæstes, men skal alene forblive til fornævnte Klosters Gavn og Bedste med Bygninger, Avl og al anden Tilliggelse. Ligeledes dersom der har kunnet tilkomme Viborg Kirke eller dens Biskopper nogen Ret i Ekholm Slot eller sammes Grund, hvilken Ret af Kapitlet og Biskoppen i Viborg er overdraget til os alene, saa overdrager vi den til fornævnte Kloster til fri Ejendom med al den Ret, som tilkommer os og Kronen i Ekholms Grund og dens Tilliggelse, som vi og vor Fader haver faaet af Hr. Iver Lykke med dennes fri Vilje, dog undtagen Kronens andre Ejendomme, som foreskrevet er«.

Der findes tvende Genbreve fra Frue Klostret angaaende Dronning Margrethes Gave af

*) I Erik af Pommerns Bekræftelse paa Dronning Margrethes Gaver til Kirker og Klostre 1401 siges mærkelig nok, at Kongen havde faaet Ekholm Slot af sine Fjender. Det hedder deri: »Item Ekholm, som ligger Jylland i Himmersyssel med dets Tilliggelse, som Kong Valdemar fik af sine Fjender og fornævnte vor Frue og Moder gav der Guld og Penninge til, det haver hun givet til Frue Klostret i Aalborg, efterdi som hendes Brev derom lyder«. Dansk Magazin V Bind 5.

Egholm Slot. Det ene Brev, der er af 17. Maj 1391, er fuldstændig overensstemmende med Dronningens Gavebrev; det andet, der er dateret 6. Juli 1393*), er noget afvigende og lyder saaledes:

»Vi Priorisse og Konvent i Frue Klostret i Aalborg hilser alle dem, som dette Brev hører og ser, evindeligt med vor Herre. Vi kundgør det alle Mænd, at efterdi ærlige Fyrstinde Fru Margrethe med Guds Naade Sverigs og Norges Dronning og ret Arving og Fyrstinde Rigens i Danmark har undt og givet og skødet til vort Kloster i Aalborg til evindelig Eje den Gaard Egholm med al den Gaards Tilliggelse og med alle de Breve og med al den Ret, som fornævnte Dronning Margrethe og hendes Fader dertil købte, og hun og hendes Fader dertil haver haft, i hvad det helst er, intet undtaget, med saa Skel, at Bygningen, baade Sten og Træ, som nu er paa den fornævnte Gaard Egholm, skal genest nedbrydes og skal komme til vort fornævnte Klosters Bygning og til intet andet, og med saa Skel, at Priorissen, som nu er, og ihvo herefter vorde kan Priorisse i vort Nonnekloster i Aalborg, skal lade dette gøre, som herefter følger. Først at der skal nu

*) Molbech og Petersen: Danske Diplomer 33—34.

genest bygges et Alter i vort fornævnte Kloster og vies St. Christoffer til og holdes en sunge Messe af St. Christoffer hver Dag indtil Dommen, og medens Messen synges, skal brændes et Lys. Dette skal gøres til fornævnte Dronning Margrethes og hendes Faders og hendes Forældres og hendes Venners Sjæles Gavn og Bestandelse. Og skal gøres hendes og hendes Faders og hendes Forældres Aartid hvert Aar anden Dag efter St. Jacobs Dag, og den samme Dag skal Priorissen pleje Nonnerne, det bedste der hun kan, til Mad og til Øl, og skal hver Dag sjunges vor Frue Lov som hedder: Salve regina misericordiæ etc. efter den fornævnte St. Christoffers Messe, som hver Dag skal synges, som tilforn er sagt. Alle disse forskrevne Stykker stadig og fast og ubrødelig at holde og at fuldkomme evindeligt i alle Maader, som nu tilforn stander skrevet, da byder vi Priorisse og Konvent i Frue Klostret i Aalborg os og vore Efterkommende til med dette Brev«.

7. Fru Inger Jensdatters Sjølegave.

(1406).

Fru Inger Jensdatter, Mikkel Krabbes († 1406) Hustru, gav Klostret »2 Gaarde i Vester Hassing, 1 Gaard i Øster Hassing, 4 Gaarde i Ulsted (hvortil hørte Skoven Ulstedlund) og saa

meget hun og hendes Søn Niels Krabbe haver i Kjær Herred 1406«.

8. Høvedsmand Erik Eriksens Sjælegave.
(1426).

Høvedsmand paa Aalborghus Erik Eriksen gav 1426 til St. Anna Alter i Vor Frue Kirke *300 lybske Mark* for Sjælemesse. Præsten, der skulde holde Messen, fik aarlig 26 Mark, hvoraf han skulde give Klosterjomfruerne de 6 Mark for at overvære disse Gudstjenester. Gavebrevet findes under St. Anna Alter (Side 30—33).

9. Thorlaf Hvals og Thorlaf Basses Sjælegave.
(1454).

Thorlaf Hval og Thorlaf Basse gav 1454 Klostret *1 Gaard i Staa*, Vester Hassing Sogn. Prioren, Priorissen og Konventet maatte paa Klostrets Vegne forpligte sig til at holde en evig Aartid og Begængelse med Messer og Vigilier i Klosterkirken; Brevet, der indeholder de forskellige Bestemmelser angaaende denne Sjælegave, findes aftrykt i Tillæget VII Side 84—86.

10. Borgmester Peder Ilfarsens Sjælegave.
(1472).

Da Borgmester Peder Ilfarsen 1472 fik sin Datter indskrevet i Vor Frue Kloster, gav han

det »*et Hus og Jord i Aalborg Østen St. Bodils Kirkegaard Norden fra Ilfarshus*«.

Peder Ilfarsen er særlig kendt i Aalborg Bys Historie som Stifteren af det berømte Guds Legems Lavs Gilde (1431).

11. Prior Jens Jensens Sjølegave.

(1507).

Prior Jens Jensen i Vor Frue Kloster gav 1507 *1 Gaard og Kaalgaard i Aalborg til St. Hans Alter* i Klostret.

12. Sidse Lauritsdatters Sjølegave.

(1508).

Sidse Lauritsdatter, Lars Viffertsens Hustru, gav i sit Testamente af $10\frac{1}{2}$ 1508 »Aalborg Klosterjomfruer *1 Td. Øl og 100 Hvedebrød*« og »Vor Frue Kirke *1 »Flyke« Flæsk*«*).

B. Altre.

Vi har allerede nævnt, at der fandtes et St. Hans Alter i Klostret; i selve Klosterkirken kender vi kun Navnene paa 4 Altre St. Christoffers, St. Anna, Hellig Kors og St. Andrea Altre.

1. St. Christoffers Alter.

(1393).

Dette Alter er allerede omtalt under Dronning Margrethes Sjølegave. Klostret forpligtede

*) Testrups Krigsamatur 235—37.

sig til, at der for St. Christoffers Alter skulde holdes Messe hver Dag indtil Dommen »for Dronning Margrethes og hendes Faders og hendes Forældres og hendes Venners Sjæles Gavn og Bestandelse«.

2. St. Anna Alter.

(1426).

Dette Alter blev stiftet 1426 af Høvedsmand Erik Eriksen paa Aalborghus. De forskellige Bestemmelser, som indeholdes i Gavebrevet*) af $23/4$ 1426, lyder saaledes:

»Jeg Erik Eriksen, Høvedsmand paa Aalborg, har givet til St. Anna Alter i Vor Frue Kirke i Aalborg 300 lybsk Mark gode Penge, som nu gaar i Danmark, og saa gode som et Lod Sølv af gælder 7 Skilling, af mit eget Gods skyldig at være, hvilke Penge jeg tog med mig [og] »ænnu ingen« har i min Værge. Udaf de Penge tilbinder jeg mig og mine Arvinger 26 lybsk Mk. at betale hvert Aar om Kyndelmesse Tid den Præst og Kapellan, hvilken mig eller mine Arvinger tykkes nyttig at være og af os tilsættes forskr. Alter at forestaa med Gudstjeneste og Messen for at holde i saadan Maade: en daglig Messe i Guds Hæ-

*) Kr. Erslev: Rep. Dipl. III 365—66.

der og alle Helgenes, mig og min Husfrue Maren Hartvigsdatter, der nu er død, alle vore Forældre og Efterkommere til Trøst og Salighed i Live, vore og alle Kristnes Sjæle til Fred efter Døden. Den første Messe skal holdes Søndag af den hellig Trefoldigheds officium og Embede til Messen, som paa Søndag kommer om Middagen, af alle kristne Sjæle og særdeles for vore Sjæle, om Onsdagen tjene til en Messe, sunget af St. Anna, om Fredagen af vor Herres Pine og om Lørdagen sunget af Vor Frue, og om han trænger til, da være Præsten fri med de andre 2 Dage, som er Tirsdag og Torsdag. Disse Penge skal denne Præst oppebære med det Vilkaar, at han skal give alle Klosterfruerne af Vor Frue Kirke hvert Aar paa forbemeldte Tid 6 lybsk Mark med saadant Skel, at Klosterfruerne skal hver Onsdag til en Messe, sunget af St. Anna, som synges for det forbemeldte St Anna Alter, og fordi deres Forsvarer, Biskop, Prior og de selv for Guds Skyld des snarere udgives af mig den forbemeldte Rente, da giver jeg mig og mine Arvinger og dette vort aabne Brev, beseglet med underdanig Vilje, til hæderlig Fader, nu er, og ham, som da Biskop er, at om denne Rente ej indkommer hvert Aar om Kyndelmesse, at

han aleneste Magt skal have at udmane den inden Paaske næst efter med Guds Lov og ej i nogen andre Sager Magt at have over mig og ej noget har uden at forbryde med Band eller Dom, om Renten ej udkommer, og Tjenesten stadig og evig blive. Naar jeg afgaar, skal min ældste Søn eller Sønnesøn eller deres rette Formynder tilgaa i Steden, før noget Skifte gaar af noget Stykke, og udtage af mit Gods, hvad dem bedst tykkes nytteligt være og »val tilfelles«, saa meget som er værd de 3 andre lybsk Mk., og [ingen] andre det skal gøre uden Søn eller deres Formynder, om Søn er til, men er Søn ej til, og det vorder min Arving eller Datterdatter, da skal tilgaa den Mand, der mig næst »tillyder« paa Skjoldsiden og annamme Godset af Datters Formynder og gøre Forvaring og »vese«, at han eller hvo Godset i Værge har, at det skal være frit for alt uden det til Altret og give Renten deraf, som før er sagt. Tilbinder jeg mig og mine Arvinger den Præst, som Altret af os i Værge har, at ære og begave hvert Aar med særdeles Høviskhed over de forbemeldte Penge, saa godt og saadant, som os tykkes og alene stande til os. Tilbinder jeg mig Altret færdigt at holde uden Brøst. Alle disse Stykker binder jeg mig til og mine Arvinger at holde evindeligt

eller og saalænge, til jeg eller mine Arvinger stifter en uforgængelig Rente, der evig bliver, og med hvilken forbemeldte Artikler skal holdes. At alle disse Artikler skal holdes lover jeg Erik Eriksen, og lover vi Nisse Eriksen, Gert Bryn og Peter Havenskild at holde dem evindeligt. Vore Indsegl.

Aalborg paa Jørgens den hellige Martyrs Dag«.

Dette Brev blev d. 5. Juni s. A. offentlig stadfæstet i Vor Frue Kirke i Overværelse af Viborgbispens og flere Præster; nærværende var ogsaa Erik Eriksen »og det samme Brev stadfæstet med sin Røst«*).

3. Hellig Kors Alter.

Dette Alter blev stiftet af Aalborg Smedegilde**). Borger i Aalborg Stronge Torstensen oplod 1480 »en Byens Jordkælder, Søndens under Raadhuset liggendes«. Af den aarlige Rente skulde Klostrets Forstander oppebære 2 Mark Penninge og Hellig Kors Alter 1 Mark Penninge aarlig. De øvrige Bestemmelser indeholdes i Stronge Torstensens Brev***):

*) Kr. Erslev: Rep. Dipl. III 370—71.

***) Dansk Atlas V 138.

****) Ny kgl. Saml. Nr. 747 b, 4.

»Jeg Stronge Torstensen, Borger i Aalborg, kundgør for alle dette mit aabne Brev, med at jeg haver udi min fri Velmagt og Sundhed og nu med min kære Husfrue Marine Christensdatter hendes Fuldbyrde og kærlige Tilladelse haver aldeles undt, opladt og afhændet, under oplader og afhænder til Vor Frue Kirke og til Hellig Kors Alter sammesteds liggendes en Byens Jordkælder, Sonden under Raadhuset liggendes, den som Per Krabbe nu ibor, og Jorden med, som hun nu under sig er begreben, hvilken Jordkælder og Jord, som jeg fik til Pant af Thyrris Persen, hvis Sjæl Gud have, for 20 lybsk Mark rede Penge, som i Danmark ginge og gæve er, og som hans aabne Brev, han derpaa haver, ydermere indeholder og udviser med saadan Skel og Vilkaar, at forskrevne Vor Frue Kirke og Forstander skal oppebære 2 Mark Penninge og forskrevne Hellig Kors Alter 1 Mark Penning »arlige Aar« at oppebære, som forskrevne Jordkælder hvert Aar venter og med saadan Forord og Vilkaar, at jeg udi min Tid og mine Arvinger efter mig skal være fuldmyndig og mægtig den fornævnte Jordkælder til Leje at lade og forskrevne 3 Mark »arlige Aar« ud at give til forskrevne Vor Frue Kirke og Alter. Item hvad saa sker, at fornævnte 3 Mark Penninge af mig eller

mine Arvinger ej saa redelig udgives, som tilforn er »rørd«, da skal forskrevne Vor Frue Kirkes Forstander have Fuldmagt med forskrevne Jordkælder udi (?) og af at sætte efter den hellige Kirkens Gavn og Nyttighed. Item naar saa sker, at hæderlige Mænd, Borgmestre og Raad her i forskrevne Aalborg, vil igen løse fornævnte Jordkælder for fornævnte Sum Penninge efter deres aabne Brevs Lydelse, da skal fornævnte Vor Frue Kirke have, nyde og beholde de 16 Mark Penninge til den hellige Kirkens Bygning og Ornament og de 4 Mark Penninge til fornævnte Hellig Kors Alter i saa Maade, at Gudstjenesten maa des ydermere siges og opholdes; thi tilbinder jeg mig og mine Arvinger at fri og frelse, hjemle og tilstande fornævnte Vor Frue Kirke og Forstander og forskrevne Hellig Kors Alter at have, nyde og beholde i alle Maader, som foreskrevet staar, fornævnte Jordkælder for hver Mands rette Tiltale, der »uppa« kan tale med Rette enten Gejstlige eller Verdslige. Til ydermere Forvaring og Vidnesbyrd er mit Indsegl hængt neden for dette Brev med hæderlige Mænds Indsegl, som jeg haver tilbudet og beder, som er Hr. Jens Knudsen, Prior i Vor Frue Kloster, Hr. Jens Indquardsen, Præst, Knud Jensen og Peder Sefrensen. Datum Aalborg sub

anno incarnationis dominice millesimo quadringentesimo octuagesimo feria quarta«.

4. St. Andrea Alter.

(1484).

Dette Alter, der stod bag den nordre Kirkedør, var stiftet 1484 af Raadmand Svend Bagger; han gav dertil en Gaard i Budolfi Sogn til en Sjælemesse for sig og Familie*).

*) Dansk Atlas V 139.

IV. Klostergodset.

Hvis vi kan tro Hans Tolder, var Vor Frue Klosters Gods »vel saa godt som Tredjeparten af Bispedømmets«; selv om dette er en Del overdrevet, saa kan vi dog skønne, at der til Klostret hørte et betydeligt Jordegods, som hovedsagelig var beliggende i Hellum Herred. Nægtes kan det ikke, at det blev en betydelig Skade for Vor Frue Kloster, da Byen fik et Hellig-Aands-Hus (1441); det blev en meget farlig Konkurrent for Klostret. Sjølegaverne blev nu færre og mindre, og selv i Testamenter, hvor alle aalborgske Klostre betænkte med Gaver, er det altid den Hellig-Aands-Hus, der faar Broderparten; dette laa jo ganske i Sagens Natur, da Brødrene og Søstrene af den Hellig-Aands Orden havde helliget sig til Fattig- og Sygeplejen. Det var en Samfundsopgave, de tog op, som Folk kunde se Betydningen af.

Jomfruerne i Vor Frue Kløster derimod levede i det stille saa at sige indelukte bag de fire Vægge; man saa dem kun »gaaende fra Klostret til Kirken og fra Kirken til Klostret«. Men trods alt blev Vor Frue Kloster dog ingenlunde et fattigt Kloster; den økonomiske Krise omkring 1520 skyldtes, som vi før har søgt at vise ganske andre Forhold. At Klostret paa denne Tid ikke var saa fattigt, ses bl. a. ogsaa deraf, at Hans Tolder ønskede meget gerne at blive forlenet med det; hans høje Lovtale over »det prægtige, skønne Kloster-gods« er derimod mindre værd, hvilket vi senere vil faa Anledning til at se.

I det foregaaende Afsnit om Sjælegaver og Altre har vi allerede stiftet Bekendtskab med en Del af Klostergodset, men vi kan tilføje en Del mere. For at lette Oversigten vil vi her allerførst give en kortfattet Fortegnelse over det Gods, vi kender*) og saa bag efter tilføje nogle enkelte oplysende Bemærkninger, der kan have særlig Interesse.

*) I de ældste danske Arkivreg. nævnes en Del mere Gods, men da Registreringen paa mange Steder er meget kortfattet og mangelfuld, er det ofte umuligt at se, hvilket Forhold Godset staar i til Klostret.

I. Aalborg By.

Naar Klostergodset nævnes	Klostergodset og dets Beliggenhed	Anm.
1324	1 Gaard i Aalborg.	Tilskødet af Niels Friis.
1340	3 Boder i Aalborg.	Se Sjælegaver og Altre.
1439	1 Bod Østen St. Bodels Kirke	»Hr. Peder Ilfarsen fik af Henrik Smed«.
1464	1 Grund i Aalborg.	Tilskødet af Jens Griis. Af denne Grund »gaar af aarlig 1 løde Mk.«
1472	1 Bod i Aalborg.	Tilskødet af Niels Thomesen paa sin Hustru Mette Ilfarsdatters Vegne.
1472	1 Hus og Jord Østen St. Bodels Kirkegaard, Norden fra Ilfarshus.	Se Sjælegaver og Altre.
1480	»1 Byens Jordkælder, Sonden under Raadhuset liggendes«.	Se Sjælegaver og Altre

Naar Kloster- godsets nævnes	Klostergonset og dets Beliggenhed	Anm.
1482	1 Hus Østen Vor Frue Kirke i Aalborg.	Skænket af Peder Lauritsen, da hans Søster Margrethe Lauritsdatter gik i Kloster.
1484	1 Gaard i Budolfi Sogn.	Se Sjælegaver og Altre.
1496	1 Gaard i Aalborg.	Tilskødet af Mette Ilfarsdatter.
1507	1 Gaard og Kaal- gaard i Aalborg.	Se Sjælegaver og Altre.

II. Fleskum Herred*).

Naar Kloster- godset nævnes	Klostergodset og dets Beliggenhed	Anm.
1447	Teglgaardsjorden Østen Aalborg	Se Klosters Be- styrelse.
1464	1 Jord uden Øster- port mellem den Hellig-Aands-Jord og Byens Jord.	Tilskødet af Las Skall.
1400 1420	1 Eng Syd for Blegkilde og indtil Sønder Tranders Markskel.	
1410	1 Gaard i S. Tran- ders.	
1390	2 Gaarde i Ferslev.	Tilskødet af Johan Lauritsen Skytte af Ferslev.
1463	1 øde Byggested i Haals Gunderup Sogn.	Biskop Knud havde Brev derpaa i 40 Aar.
1500	1 Gaard i Tor- drup Gunderup Sogn.	

*) I denne Oversigt over Klostergodset har den geografiske Beliggenhed været bestemmende for Rækkefølgen.

III. Hornum Herred.

Naar Kloster- godset nævnes	Klostergodset og dets Beliggenhed	Anm.
c. 1520	Øen Egholm i Limfjorden.	Se Tillæg III.
1348	1 Gaard i Hasseris.	Se Sjølegaver og Altre.
1390	1 Gaard i Hasseris.	Tilskødet af Johan Lauritsen Skytte.
1486	1 Gaard i Nibe.	
1530	1 Hus i Nibe.	
1479	1 »firing« Jord i Ager og Eng i Volstrup.	
1485	Ellidshøjgaard.	Jon Viffertsen af Torstedlund beken- der, at denne Gaard efter hans Død skal til evig Tid tilhøre Klostret.
1390	1 Gaard i Guldbæk.	Tilskødet af Johan Lauritsen Skytte.
1463	1 Gaard i Hjeds.	

IV. Helligum Herred.

Naar Kloster- godset nævnes	Klostergodset og dets Beliggenhed	Anm.
1492	1 Jord i N. Kongerslev	
1508	Bælumgaard.	Prior Peder Knudsen udstedte d. A. en Lavhævd paa denne Gaard.
1477	Korup (Kittrup) Mark og Skov.	Se Side 46.
1506	Halvdelen af Randrup, Skibsted Sogn.	Klostrets Prior klager over »at halve Randrup er dennem veldigen tagen fra«.
1477	Terndrup, Terndrup Mølle og Terndrup Skov.	Se Side 49.
c. 1520	Hedegaard (Brøndum Sogn) og Brøndum Mølle.	Se Tillæg VI.
1477	4 Gaarde og 1 øde Bol i Rebild og Rebild Skov i Skørping Sogn.	Se Side 49.
1391	Egholm Slot.	Se Sjølegaver og Altre.

V. Hinsted Herred.

Naar Kloster- godset nævnes	Klostergodset og dets Beliggenhed	Anm.
1390	1 Gaard i Helber- skov, Als Sogn.	Tilskødet af Johan Lauritsen Skytte.

VI. Aars Herred.

1467	2 Gaarde, 1 øde Gaard og 3 fiering Jord i Ager og Eng i Havbroholm, Havbro Sogn.	Se Side 46—47.
------	--	----------------

VII. Kjær Herred.

1406	2 Gaarde i V. Hassing 1 do. - Ø. Hassing 4 do. - Uldsted Uldstedlund.	Se Sjølegaver og Altre og Side 27—28.
1454	1 Gaard i Staa, Ve- ster Hassing Sogn.	Se Sjølegaver og Altre.

VIII. Horns Herred.

Naar Kloster- godset nævnes	Klostergodset og dets Beliggenhed	Anm.
1561	1 Gaard i Hørme- sted.	Se L. Laursen: Kancelliets Brev- bøger 1561--65 Side 15.

Vi gør ingen Fordring paa, at denne For-
tegnelse over Klostergodset er udtømmende,
men det væsentligste er i alt Fald nævnt. Til
enkelte af de nævnte Klosterejendomme skal
her tilføjes følgende yderligere Bemærkninger:

1 til Hasserisgaardene. En af de nævnte
Hasserisgaarde fik den første lutherske Præst
ved St. Budolfi Kirke Mester Morten Hegelund
og Hustru Marine Mortens Livsbrev paa d.
28/5 1542*). Gaarden skyldte 4 Td. Byg og
3 Skp. Gæsteri og »querst« Præsten M. Lau-
rits Kotthe fik d. 29/11 1567 Forleningsbrev**)
paa samme Gaard »dog først at tiltræde, naar
den nuværende Indehaverske M. Morten Hege-
lunds Enke er død«.

*) Erslev og Mollerup: Danske Kancellireg. (1535—50) 222.

**) L. Laursen: Kancelliets Brevbøger 266.

2 til Korup Mark og Skov. Korup Mark og Skov var efter Sognepræst Jens Simonsens Vidnesbyrd ikke alene »Vor Frue Klosters rette Eje«, men »var givet dertil af Dronning Margrethe«.

Jon Viffertsen af Torstedlund fik 1448 dette Gods overdraget »at bruge i saadan Maade, at han skal hvert Aar inden Jul give Klostret 1 Pund Korn og ydermere være det til Vilje«*).

Jon Viffertsen beholdt dette Gods indtil 1463, thi dette Aar blev gjort »Mageskifte mellem Jon Viffertsen af Torstedlund, at Vor Frue Kloster skal have af hannem Korup Mark og Lund; derfor haver han bekommet 1 Gaard i Hornum Herred i Hjeds udi Veggerby Sogn«.

Endnu skal tilføjes, at Jon Viffertsen 1485 betænkte Klostret med en betydelig Gave, idet han udstedte Brev paa, at Ellidshøjgaard efter hans Død skulde til evig Tid tilhøre Klostret.

3 til Havbroholm. De tvende Gaarde, som Klostret ejede i Havbroholm, var 1467 bortlejede til Jens Madsen Munk af Visborg. Efter dennes Død c. 1502 opstod der en hæftig Strid om dette Jordegods imellem Klostret og Hans Lykke, Jens Madsens Svigersøn. Sagen blev

*) Kr. Erslev: Røp. Dipl. III 736.

tilsidst indanket for Kongen, der befalede Niels Høeg at mægle Parterne imellem. Der opnaaedes ogsaa c 1503 Forlig, »hvorved Hans Lykke gav Prior Afkald paa 3 fiering Jord, efterdi de blev hannem fradømte, og Prior overgav Kost Tæring og »Ran« og al anden Del imod Hans Lykkes Tjener«. Et Par Aar derefter nævnes denne Sag atter, thi da faldt »Kong Hans' Dom imellem Prior i Vor Frue Kloster og Hans Lykke om Havbroholm«. Selve Dommen nævnes der intet om.

4 til Vester Hassing. »1566 1ste Juni (København) Kong Frederik gør vitterligt: Knud Bilde (»kgl. Majs. Dreng«) har berettet, at hans Forældre nogen lang Tid siden forleden skulle have givet til Vor Frue Kloster i Aalborg en deres Gaard i Vester Hassing Sogn for Messer og anden Tjeneste. Da efterdi Klostret og Tjenesten er nu øde, og Godset er lagt under Kronen, saa forunder Kongen nu Knud Bilde bemeldte Gaard«*).

5 til Skovene. Vi kender Navnene paa 5 Skove, som tilhørte Vor Frue Kloster, nemlig: **Skørping, Rebild, Terndrup, Korup og Ulstedlund.** Den mest betydelige var Skørping Skov. Hans Tolder er særlig begejstret,

*) Holger Fr. Rørdam: Danske Kirkelove II 84.

naar han omtaler Vor Frue Klosters Skove, som naar han f. Eks. siger, at det er »de aller-skønneste Skove, som tillige maa ligge i al Jylland«, og tilføjer, »at den Tid Biskop Erik (Kaas) levede, hvis Sjæl Gud naade, da finge han der mere Vildt end Kongen«.

Det er indlysende, at disse Skove var en betydelig Indtægtskilde for Klostret, selv om Viborgbispen tog Vildtet. Foruden Brændsel og Gavntømmer afgav Skovene Føde til en større Flok Svin; det hedder saaledes i Jomfruernes Klageskrift (Se Tillæg VI), at hver Søster faar 1 Svin om Aaret, »hvis Olden er til; er ikke Olden til, da fange hver 2 Søstre 1 Svin«.

Skovene gav ofte Anledning til Stridigheder med de forskellige Naboer; de forskellige Parter holdt sig ikke altid inden for deres egne Enemærker. Vi skal her nævne nogle enkelte Eksempler:

a. Om **Ulstedlund**, der 1406 kom ind under Klostret, opstod der 1440 en Trætte med Børglum Provst (Børglum Kirkes Ejendomme grænsede op til Ulstedlund). Provsten i Viborg, Morten Spang, tilligemed »andet Godtfolk« maatte da overvære og se, »hvorledes Sognemændene haver udvist Skel imellem Ulstedlund og Børglum Kirkes Ejendom«. At Børg-

lum Provsten havde begaaet et Overgreb, ses af »et Tingsvidne af Kjær Herred efter et Brev, en Præst nogen Tid siden paa Tinge der havde ladet læse lydendes, for hvad Aarsag Provst Jes begyndte den Trætte om Ulstedlund, og at det ikke hørte hannem til. 1454«. Atter 1458 hører vi om »et Tingsvidne af Kjær Herred Tord Nielsen udgav, lyder, at Børglum Kloster haver ingen Ret til Ulstedlund, og at Provsten og hans Fuldmægtig Hr. Mads i Hundslund bekender det, og hvis de havde gjort, gjorde de at befri deres Bonde med, som havde hugget der«.

Striden om Ulstedlund blussede atter op efter mange Aars Forløb, thi 1496 dømte Biskop Niels Glob i Viborg »imellem Prior i Vor Frue Kloster og Provst Simon i Børglum om Skovskifte i Ulstedlund og Elsnab paa Ulsted Mark liggendes«. Senere hører vi ikke noget om denne Sag.

b. Om Terndrup Skov var der Stridigheder med Hensyn til Skovhugst imellem Klosteret og Knud Hvas i Komdrup. Biskop Knud af Viborg dømte 1494 de stridende Parter imellem.

c. Rebild Skov. Grundet paa utilladelig Skovhugst udstedte Prior Jens Jensen 1506 et Forbudsbrev om, »at ingen maa hugge i Re-

bild Skov eller nogensteds, hvor Klostret haver Lod eller Del uden hans Minde«.

d. Skørping Skov. Prior Anders Ulf havde en Strid med sin egen Biskop, Erik Kaas i Viborg, om Skovhugst. De blev forligte 1510, men vi kender ellers intet til Sagen.

Vor Frue Klosters Tjenere vides ogsaa at have forgrebet sig paa andres Skove; det kan vi se af et Klageskrift, som Brødrene og Søstrene i Mariager Kloster 1524 indsendte til Kongen over Biskop Jørgen Friis; deri anmoder de nemlig ogsaa om Stævning over »Vor Frue Klosters Tjenere i Aalborg, som ophugger vore Skove og »kierre i Fielmynde«*).

Det er forøvrigt meget beklageligt, at man i det 16. Aarhundrede saa skaanselsløst op-huggede Skovene her i Landet; særlig i Jylland findes mange Egne, der den Dag i Dag bærer et sørgeligt Vidnesbyrd derom, thi paa mange Steder, hvor der den Gang fandtes smukke Skove er nu kun golde Hedestrækninger. Ogsaa Jagten blev dreven i alt for vid en Udstrækning, men overfor dette optraadte Regeringen meget mere energisk f. Eks. ved bestemte Forbud 1532. Vel forbydes det i kongelige Lensbreve at ophugge Skovene, men slige Forbud blev taget mindre til Følge. Da

*) Ny kirkehistoriske Samlinger VI 145—47.

Vor Frue Kloster var bleven et kongeligt Len, hedder det saaledes ogsaa i Jesper Daas Lensbrev af 1532 (se Side 62), at han ikke maatte forhugge Skovene, men frede Jagten og ikke lade jage til Upligt.

V. En Episode om Klosters Nedlæggelse.

Inden vi gaar over til at omtale Biskop Jørgen Friis' Bestræbelser for at faa Vor Frue Kloster nedlagt, vil vi først mindes, at Kong Valdemar 1361 ansøgte Paven om Tilladelse til at flytte nogle Klostre, der laa Fæstningerne for nær, og iblandt disse Klostre nævnes ogsaa Aalborg Frue Kloster, der laa Aalborghus for nær*). Kongen anfører som Grund for disse Flytninger, at »der fra selve disse Huse og Klostre ofte tilføjes samme Konge og Rige og Kirker og andre Klostre i det omtalte Rige store og alvorlige Farer og Tab af selve Kongens Fjender og Uvenner, idet de, som erobrer selve Husene og Klostrene, derfra danner Fæstninger,

*) Ny kirkehistoriske Samlinger V 851.

Graabrødreklostret laa forøvrigt ligesaa nær ved Aalborghus som Vor Frue Kloster.

og de frygter, at der sandsynligvis i Fremtiden vil tilføjes større og alvorlige Farer«.

Endskønt Paven gav den fornødne Tilladelse til at flytte Klostret, maa Kongen dog have opgivet dette, thi saavidt man kan skønne, blev det staaende paa sin gamle Plads.

Omkring 1520 trak der et stærkt Uvejr op over Vor Frue Kloster, og det saa en Tid ud til, at dets Dage var talte, idet den udvalgte Biskop (electus) Jørgen Friis søgte at komme i Besiddelse af det og at overflytte Nonnerne til Sebberkloster. Da Hans Tolders Breve og Optegnelser (se Tillæg I—V) behandler dette Spørgsmaal, vil vi her søge at fremstille Sagen, som den synes at forholde sig; men først vil vi indlede med et Par Ord om de tvende Personer, der optræder i Sagen: Biskop Jørgen Friis og Lensmand Hans Bartholomæi eller Tolder.

Jørgen Friis, der var af adelig Herkomst, blev 1520 ved Kong Christian II's og Dronning Elisabeths Gunst electus i Viborg, endskønt Kapitlet vilde have en anden. Allerede det følgende Aar blev han ved pavelig Provision udnævnt til Biskop i den unge Alder af 27 Aar. Han var en stridig og gerrig Person, der kun havde Sans for denne Verdens Goder; for ham gjaldt det kun om at skrabe saa

meget Gods sammen som muligt, og ganske naturligt vendte han derfor sine Øjne mod Stiftets Klostre for at udplyndre dem*).

Hans Tolder var Kongens og særlig »Mor Sigbrits« erklærede Yndling. Han var først Tolder og Borgmester i Aalborg, indtil Kongen udnævnte ham til Lensmand paa Aalborghus 1520. Kong Christian II overtraadte derved sin Haandfæstning, der forbød ham at indsætte en borgerlig Lensmand. Adelen følte sig højlig forurettet ved dette Skridt og harmedes over at skulle have denne Tolder til Mellemand hos Kongen. Men Kongen kunde ikke have faaet nogen mere nidkær Tjener: altid var Hans Tolder paa Vagt for at iagttage Kongens Interesser. Professor Kr. Erslev siger med Rette, at han var mere kongeligsindet end Kongen selv**). At Hans Tolder ikke lagde Fingrene imellem, naar Talen var om at optage en Sag imod sine Modstandere Adelen, beviste han ved saa mange Lejligheder, og hans beregnende Klogskab og sikre Fodfæste hos Kongen var mægtige Vaaben.

Disse to Mænd prøvede altsaa Kræfter om Vor Frue Kloster; men da vi kun kender Sa-

*) Se Rektor Dr. phil. A. Heises Afhandling i dansk biografisk Lexikon V 434—36.

***) Kr. Erslev: Kouge og Lensmand 41.

gen og det endogsaa delvis fra den ene Part, nemlig gennem Hans Tolders Breve, har det sine Vanskeligheder at udfinde den rette Sammenhæng; dog synes det at have forholdt sig saaledes: Jørgen Friis havde i Aarhus været sammen med Kong Christian II, og han greb her Lejligheden til at faa Vor Frue Kloster ind under Stiftet og Jomfruerne flyttede til Sebberkloster. Den snu Prælat havde sikkert mange Grunde at fremføre til Fordel for denne Forandring. Vi kender i alt Fald en af dem, nemlig denne, at Klostret skulde være stiftet af en Viborgbisp, og det ligger meget nær at antage, at han ikke glemte at fremføre den tilsyneladende store Armod, hvori Klostret i Øjeblikket befandt sig: Klosterjomfruerne kunde ikke faa det allernødvendigste til Livets Op- hold, og selve Klosterbygningerne var faldefærdige. Skulde Klostret komme paa Fode igen, maatte der trædes til med betydelig Hjælp, (det vidste han, at Kongen ikke vilde gøre), men blev Jomfruerne overflyttede til et andet Kloster, vilde Sagen dermed være ordnet. Der er ingen Tvivl om, at Jørgen Friis er mødt frem med disse eller lignende Grunde, der tilsyneladende saa meget uskyldige og naturlige ud. Kongen, der paa dette Tidspunkt satte Pris paa Jørgen Friis, har imødekommet hans

Ønske, men bl. a. paa Betingelse af, at Øen Egholm i Limfjorden blev taget fra Klostret og lagt til Aalborghus Len, medens Klostret til Gengæld skulde have noget andet Gods, der var lige saa meget værd.

Ifølge denne Aftale — noget skriftligt forelaa næppe — begyndte Jørgen Friis nu at handle, som om Vor Frue Kloster var hans rette Eje; men han glemte at regne med Hans Tolder. Hans Tolder blev nemlig straks Mellemmand, da Talen var om at afstaa noget Jordegods fra Aalborghus Len for at komme i Besiddelse af Egholm. Kongen befalede ham at ordne denne Sag, ja endogsaa straks at sætte Harer paa Egholm. De spændte Forhold i Sverrig lagde helt Beslag paa Kongens Kræfter, saa Hans Tolder maatte ordne denne ubetydelige Sag; men det gik ikke saa let endda, thi da han henvender sig til Jørgen Friis og tilbyder ham lige saa meget Gods andetsteds »Skæppe imod Skæppe« for Egholm, saa viser den adelige Prælat sin Ringeagt over for den borgerlige Lensmand: han nægter at forhandle med Tolderen, men ønsker kun at tale med Kongen selv om denne Sag. Denne Fornærmelse vilde Hans Tolder ikke lade gaa ustraffet hen; nu vil han, at Bispen slet ikke skal have Klostret — men der maa handles klogt. Hans

Tolder sætter sig allerførst grundig ind i Sagen for at komme til Bunds i Bispens Planer, og han kommer hurtigt til et Resultat. Det næste Skridt er at indvirke paa Kongen, for at han kan tage sit Ord tilbage. Hans Tolder møder nu frem med sine Angreb, og det er et kraftigt og frit Sprog, han benytter. For det første søger han at kuldkaste Bispens Paastand, at Klostret skulde være en biskoppelig Stiftelse. Han mener at kunne bevise, at fremfarne Konger har funderet det, og henviser til nogle gamle Breve. For det andet viser han, at Bispens Plan er grundet i Gerrighed, da han kun ønsker selv at komme i Besiddelse af Klostergodset ved at lægge det til sine egne Gaarde. For det tredie nævner han, hvor uheldigt det vilde være, at Klostret skulde komme fra Kronen, ved at vise hen til et enkelt Eksempel: »Eders Naades Farfader (Christian I) gjorde Kronen en evig Skade, den Tid han lod Økloster komme fra Kronen«. Hans Tolder vil egentlig dermed sige til Kongen: Gaa nu ikke hen og gør det samme ved at slippe Vor Frue Kloster. Og for endmere at vise, hvor uheldigt det vilde være, skildrer han alt, hvad der hører til dette Kloster, med saa smukke Farver som vel muligt. Han peger paa Klostergodset: se det prægtige Gods, der er vel saa

godt som Tredjeparten af Bispedømmets! Og se hvilke herlige Skove! De er de allerskønneste, som tillige maa ligge i al Jylland! Ja om disse Skove tilføjer han, at den Tid Erik Kaas levede, hvis Sjæl Gud naade, da finge han der mere Vildt end Eders Naade, og skulde han (Jørgen Friis) — siger Hans Tolder med knusende Haan — være myndig at jage i samme Skove, det maatte Gud forbarme sig over!

Hans Tolder stod dog ikke ene i Kampen: han havde ogsaa Klosterjomfruerne paa sin Side. De erklærede, at »førend de vilde gaa i Sebberkloster og være electo undergivne, da vilde de før hver i sit Sted fare hjem til Slægtninge«. Derimod havde de ikke saa meget imod, hvis saa skulde være, at faa Klostret flyttet til Skørping, hvor »de havde en mægtig skøn beliggende Plads med Skov, Fiskevand og Teglovn«.

Denne Sag trak længe ud, thi i April 1521 var der endnu ikke sket nogen Forandring, men den blev formodentlig afsluttet inden det følgende Aar, da Hans Tolder blev dræbt af Borgerne i Aalborg. Vi kender ikke andet til Sagens Afgørelse, end at Klostret fik Lov til at blive staaende paa sin Plads, og Jomfruerne kunde altsaa glæde sig ved at beholde deres Kloster. Det blev en Sejr for Hans Tolder,

men det var med mindre blide Følelser, at Jørgen Friis maatte finde sig i, at denne gode Bid blev taget ham ud af Munden, og vi tager vist næppe fejl ved at antage, at han efter bedste Evne pustede til Ilden for at faa Hans Tolder ryddet af Vejen.

Vi maa dog ikke tænke os, at Hans Tolder har handlet uden personlige Interesser; han mindede nemlig Kongen om, at han ikke havde noget imod at blive forlenet med Klostret, hvis Prior Lars Skel ikke skulde beholde det. Dog dertil kom det ikke; Klostret beholdt endnu i nogle Aar sin gamle Styrelse indtil det 1527 gik over til et kongeligt Len.

VI. Klostret som kongeligt Len og dets Ophævelse.

Efter den Episode om Klostrets Flytning eller Nedlæggelse hengaar der nogle Aar, inden vi atter hører noget om Vor Frue Kloster. Der oprinder nu en ny Tid, da Frederik I kommer paa Tronen. Adelen's Magt og Indflydelse var bleven holdt nede under Borgerkongens Regering, nu faar vi derimod et Adelsvælde, hvilket er ganske naturligt, da Frederik I bogstavelig talt er sat paa Tronen af Adelen. Vi ser ogsaa straks, hvorledes Adelen trænger sig frem allevegne, og den vender særlig sine Blikke mod Kirken, der besad uhyre Indflydelse og Rigdomme. Med Hensyn til Jomfruklostrenes Rigdomme hævdede de, at det stammede fra det Gods, som adelige Jomfruer havde medbragt til Klostrene ved deres Ind-

trædelse*), og de mente derfor, at det kun var en naturlig Ret, at Adelen forlenedes med disse Klostre.

Vor Frue Kloster blev en **kongelig Forlening** d. 13/9 1527, og den første Lensmand var **Væbner Erik Krabbe**, der fik 10 Aars Brev paa Klostret**). Da Klostret 1530 nedbrændte eller i alt Fald til dels ødelagdes under den store Ildebrand, som dette Aar hjemsøgte Byen, fik Erik Krabbe Livsbrev paa Klostret »paa Tjeneste, og skal han af yderste Magt opbygge det«***). Erik Krabbe døde imidlertid samme Aar, saa han fik næppe Klostret opbygget; det følgende Aar blev **Klostret lagt til Aalborghus**, og i den Anledning udgik der d. 2/7 1531 et saakaldt Følgebrev****) »til alle Bønder og Tjenere, som ligger til Vor Frue Kloster i Aalborg«, hvorved de underrettedes om, at Klostret for Fremtiden hørte under Aalborghus, og »at de ikke skal svare eller høre andre end Axel Gjøe«.

Det følgende Aar (1532) blev **Jesper Daa** forlenet med Klostret. Denne Forlening er et

*) Kr. Erslev: Konge og Lensmand 98.

***) Kr. Erslev og W. Møllerup: Kong Frederik I's danske Reg. 145.

****) Samme: Side 266.

*****) Samme: Side 286.

enestaaende Eksempel paa en Pengefordel for Kronen, idet Kongen kræver et Laan af Jesper Daa, medens Lensmændene hidtil havde modtaget Klostrene uden Afgift*).

Jesper Daas Lensbrev***) af 13/s 1532 lyder saaledes:

»Vi Frederik under og forlener Jesper Daa med vort og Kronens Kloster, Vor Frue Kloster i Aalborg, med alt tilliggende Gods og Tjenere, at nyde uden al kgl Tjeneste og Afgift i 5 Aar fra Datum. Naar disse Aar er ude, og Kongen da vil annamme samme Kloster fra ham, skal han til forn, før han »omberer« det, have 150 rh. Gld. i Guld, som vi nu haver annammet af ham. Han skal gøre og give de Jomfruer, som er derinde, den rette Ophold og Provent, som de hidtil haver haft, holde Klostret ved skellig Bygning og Tjenerne ved Lov, Skel og Ret, og ikke forhugge Skovene, men frede Jagten efter det Brevs Lydelse, som vi i næste forledne Herredag lod udgaa derom til Landsting«***).

*) Kr. Erslev: Konge og Lensmand 104.

***) Kr. Erslev og W. Mollerup: Frederik I's danske Reg. 333.

****) Kr. Erslev og W. Mollerup: Frederik I's danske Reg. 327—28.

Endnu samme Aar ^{20/10} 1532 fik Jesper Daa Livsbrev paa Klostret »fri og kvit uden al kgl. Tjeneste eller Afgift, og naar han er død, da skal Kongen, eller hvem denne forlener med samme Kloster, betale Jesper Daas Arvinger 250 rh. Gld. i Guld, nemlig 100, som han nu har fornøjet os, og 150, som han lod fornøje os, da vi gav ham det første Brev. Han skal give de Jomfruer, som er eller kommer i Klostret, den sædvanlige Provent, Rente og Ophold, og frede Jagten og ikke lade jage til Upligt«^{*)}).

Tiden, der gik umiddelbart forud for Reformationens Indførelse her i Landet, var meget bevæget ogsaa for Klostrenes Vedkommende; det rystede i de gamle Mure, og snart maatte de falde, thi den nye Lære kunde ligesaalidt godkende Klosterlivet som saa meget andet, den romerske Kirke havde indført. Omkring 1530 kom det til flere voldsomme Optrin, særlig imod de mange Graabrødre-klostre. Ogsaa i Aalborg gik Bølgerne højt: 1530 blev Graabrødrene og den Helligaands Brødre og Søstre udjagne af deres Klostre. Vor Frue Kloster blev derimod forskaanet for slige Voldshandlinger, og Grunden hertil maa jo søges i, at det havde en

^{*)} Kr. Erslev og W. Møllerup: Frederik I's danske Reg. 335--36.

adelig Lensmand, indsat af Kongen selv. Først ved Reformationen **1536** blev **Vor Frue Kloster ophævet**, og dets Jordegods laa foreløbig under Aalborghus, indtil det Tid efter anden kom i privat Eje. Vor Frue Kirke gav Kongen 1555 Byen som Sognekirke og 1567 Klostergaarden til en Præstegaard for Sognepræsten i Vor Frue Sogn.

VII. Vor Frue Kirke og Klosterbygningerne.

Vor Frue Kirke er oprindelig opført af Granit og sandsynligvis bygget i Korsform; den blev ombygget omtrent i Midten af det 15de Aarhundrede og opført af de saakaldte Munkesten, og de gamle Granitkvadre indbandedes i Murværket. Kort Tid efter Reformationen var Kirken meget brøstfældig, saa at Kong Christian III 1554 befalede, at den skulde nedrives og Hellig-Aands-Husets Kirke for Fremtiden være Sognekirke.

Kongebrevet*) af 27/9 1554 lyder saaledes:

»Vi Christian med Guds Naade etc. gøre alle vitterligt, at efterdi vi forfarer, at Vor Frue Kirke udi vor Købstad Aalborg er nu Sognekirke og er meget bygfalden og staar vort Slot

*) Ny kgl. Saml. Nr. 747 b 4to.

der sammesteds meget ubelegen, da har vi bevilget og samtykt og nu med dette vort aabne Brev bevilger og samtykker, at fornævnte Vor Frue Kirke maa nedertages, og i det Sted igen skal Helliggejsthus Kirke udi fornævnte Aalborg være en Sognekirke, og haver vi af vor synderlige Gunst og Naade undt og tilladt, at vore Undersaatter udi fornævnte Aalborg maa tage af den Sten, Tømmer eller Bly, som findes paa fornævnte Vor Frue Kirke til Hjælp at bygge og forbedre Helliggejsthus Kirke, som de igen skal have til en Sognekirke, og hvad som der af samme Kirkes Tømmer, Sten eller Bly ikke behøves til Helliggejsthus Kirkes Bygning til, skal komme til vort Slot Aalborghus' Behov. Cum inhibitione solita. Datum Odense Torsdagen post Mathæi Apostoli mortem 1554«.

Det kongelige Budskab om Kirkens Nedrivelse vakte stor Sorg i Menigheden; Helligaandskirken laa jo ogsaa meget uheldig for Sognet, idet den laa i Budolfi Sogn. Man indgik til Kongen med et Andragende om at maatte beholde den gamle Sognekirke, hvilket bevilgedes ⁶/₂ 1555 i følgende Kongebrev*):

*) Ny kgl. Saml. 747 b 4to.

»Vi Christian med Guds Naade etc. gøre alle vitterligt, at vi af vor synderlige Gunst og Naade haver undt og tilladt og nu med dette vort aabne Brev under og tillader, at vore Undersaatter, Borgerne udi vor Købstad Aalborg maa have, nyde og beholde Vor Frue Kirke der sammesteds til deres rette Sognekirke med Klokker og andre Ornamente, som til Kirken hører, med den Jordskyld der udi Byen, som Kirkeværgerne der nu til haver, intet undtaget; dog saa at de skal nedtage Taarnet af samme Kirke inden St. Mikkels Dag nu førstkommande. Desligeste skal de og nedtage Hvælvingen udi samme Kirke med det allerførste og lade opsætte gode stærke Hvælvinger igen, saa at Folket, der søger til samme Kirke, kan staa og høre Guds Ord udi hende uden Fare, og siden altid holde fornævnte Vor [Frue] Kirke ved god Hævd og Bygning. Cum inhibitione solita. Datum Nyborg Onsdagen post purificationis Marie anno 1555«.

Taarnet, der skulde være nedbrudt inden St. Mikkelsdag, fik dog Lov til at blive staaende, men blev istandsat, ja det staar tildels endnu den Dag i Dag, thi ved Kirkens Ombygning 1877 blev det udvendigt beklædt med nyt Murværk.

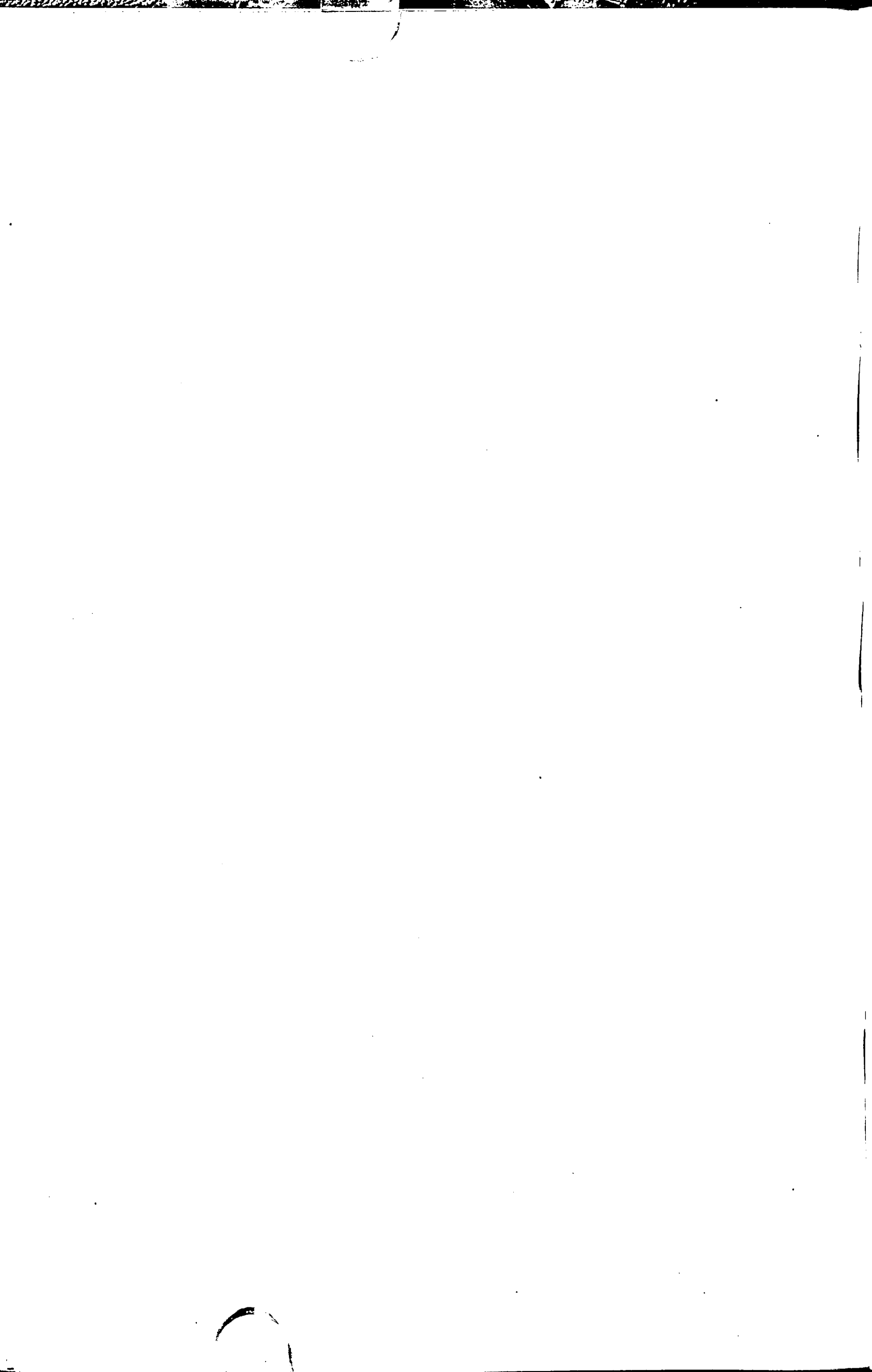
Paa hosstaaende Billede ses den smukke Granitportal ved Hovedindgangen mod Vest. Denne Portal stod oprindeligt ved Sideskibets nordlige Side, men blev ved Ombygningen 1877 opsat ved Hovedindgangen; den stammer fra Kirkens ældste Tid og hører til de smukkeste arkitektoniske Mindesmærker fra Middelalderen. Til venstre for Portalen er indmuret en gammel Sten, der fremstiller Herodes og Barne-mordet*).

Endnu skal her omtales en af Vor Frue Kirkes ældste Kirkeklokker, der 1861 blev omstøbt, fordi den havde slaaet en Revne. Paa Klokkens øverste Rand læstes en Inskription**)) paa Latin, der oversat lyder: Alpha og Omega, Gud og Menneske, o, Ærens Konge Christus kom med Fred. Amen. Herrens Aar 1518. Valborgsdag. Midt paa Klokken var et staaende Madonnabillede med en Krone paa Hovedet og i højre Haand en Verdenskugle, paa venstre Jesusbarnet, som holdt en Verdenskugle i venstre Haand. I Glorien om Hovedet stod: help Maria! Under Madonnabilledet stod:

* Se forøvrigt angaaende Vor Frue Kirkes Arkitektur den udmærkede Afhandling af Museumsdirektør C. Neergaard i Trap: Danmark 3. Udg. IV 346—49.

**)) Ny kirkehist. Saml. 4 B 740—42.





St. Maria, og derunder Indskriften (Latin): Glædig Himlens Dronning, fordi han, hvem du har nydt den Naade at bære, er opstanden, som han har sagt. Bed for os til Gud. Hal-leluja. Christen Klokkestøber, højlovede Ihu-kommelse.

Vor Frue Kloster laa Syd og Øst for Kirken, men ethvert Spor af de gamle Klosterbygninger er nu forsvunden. I Thestrups Samlinger*), hvor der ellers findes saa mange værdifulde Oplysninger om Aalborg Bys Historie, læses følgende urigtige Angivelse af Klosters Beliggenhed: »Angaaende Vor Frue Kloster, da skal det have strækket sig fra Ladebroen paa søndre Side af Algaden, hvor Hans Madsen Winther nu bor, og siden langs ud til Vejen, som løber ned til Gammel Mølle«.

Da Byen siden den Tid har gennemgaaet store Forandringer, trænger denne Stedsangivelse til en Forklaring. Der menes nemlig hermed Algadens Sydside fra Skomagergade til Møllegade. Vi vil let kunne indse, at Klosteret umuligt kan have ligget her, thi Afstanden er altfor stor fra Kirken; Thestrup har taget fejl af et andet Kloster, nemlig Graa-

*) Ny kgl. Saml. 747 a 4to.

brødreklostret, som vides at have ligget her*). Vor Frue Kloster laa Syd og Øst for Kirken, hvilket bl. a. ses af det Brev, Kongen udstedte, da han ^{22/11} 1567 skænkede Klostergaarden til en Præstegaard for Sognepræsten ved Vor Frue Kirke. Brevet**) lyder saaledes:

»Vi Frederik den Anden af Guds Naade osv. gøre alle vitterligt, at efterdi vi forfarer, at Sognepræsten til Vor Frue Kirke her udi vor Købstad Aalborg haver ingen Præstegaard, da haver vi af vor synderlige Gunst og Naade undt, skødet og givet og nu med dette vort aabne Brev under, skøder og giver til fornævnte Vor Frue Kirke en vor og Kronens Gaard og Ejendom der sammesteds liggendes, kaldes Klostergaarden, og strækker sig udi Længden af Norden fra Kirken og Sønder 95 Alen, Bredden udi den nørre Ende af Øster og i Vester 58 Alen, Bredden midt over Gaarden 80 Alen, og Bredden i den søndre Ende 80 Alen, hvilken fornævnte Gaard og Ejendom med Hus og Bygning udi Længden og Bredden, som den nu begreben og forefunden er, med det Herrestræde næst Østen op til samme

*) Jeg skal ved næste Afhandling om Graabrødreklostret i Aalborg søge at bevise, at dette Kloster har ligget der og ikke, som før antaget, ved Graabrødretorv.

**) Ny kgl. Saml. 747 b 4to.

Ejendom og løber fra den søndre Stente af Kirkegaarden og Sønder paa til de andre Ejendomme, der hos ligger, maa og skal herefter være og blive til fornævnte Vor Frue Kirke her udi Aalborg for evig Ejendom og Sognepræsten til fornævnte Kirke, den som nu er eller herefter kømmendes vorder, den at have, nyde, bruge og beholde for sin rette Præstegaard. Thi forbyder vi osv. Datum Aalborg d. 22. Novbr. 1567«.

Klostergaarden blev benyttet til Embedsbolig for Sognepræsten i mange Aar; den sidste Sognepræst, som boede her, var Mester David Jensen Klyne (1601—34), hvis Hustru som bekendt mentes at være bleven forgjort af Jomfru Kristence, Kruckow. Derefter blev Gaarden benyttet som Kapellanbolig; den sidste Kapellan, som boede her, var Gert Tiesen (1671—85). Nogle faa Aar derefter (1690) var den lejet ud til den danske Skoleholder og altsaa benyttet til Skole. »Vor Frue Skole«*), som den nu blev kaldet, blev først nedreven 1879. Denne Gaard udgjorte ikke hele Klostret, thi Prioren havde ogsaa en Bolig, Priorens Hus kaldet, og efter hvad vi kan skønne, blev dette nedreven 1568.

*) Anton Jørgensen: Aalborg Skolevæsen 12.

Der findes altsaa ikke Spor tilbage af det gamle Kloster. Der, hvor det stod, findes nu en Gade, Niels Ebbesensgade, og en lille indhegnet Plads Syd for Kirken.

VIII. Tillæg*).

I. Hans Tolders Brev til Kongen.

· 3/5 1520.

Mijn ødmighe thiilborlig throwff thieneste ether nade hogborne mectiighed altid forszent mett wor herre kiere nadighe herre. at, som ether nade welfortencker, ath ether nade antworde**)) antuorde megh ett breff ludendes poo Thijles wegen, hwykett ieg fforglemede at skicke ether nade j gen, sender ieg ether nade samme breff mett *thenne* breuiszer Anders Wlff etc. Sammeledis, som ether nade oc well wijd, hwor endelig ende J**)) ether nade gijorde mett electo aff Wijborg mett *thett* jomfrw closther her j Aalborg, saa at alt gotzett skulle legges mett *thennem* thill Sebberclosther, wndentagitt en lijden øø, liggendis hartt her ner Alburg,

*) I—VI Saml. Chr. II.

VII Diplom. Arnæmagn Fasc. 3 a Nr. 1454.

**)) Overstreget i Originalen.

szom ether nade befalle meg at setthe harer poo, huilkett ieg haffuer begertt aff hans nade poo ether nades wegen och bodett hannwm soo mөгitt gotz poo ett andett stedh. lige gott syn skyldh, skeppe modt skeppe, huilkett hans nade jngenledis wiill gøre, førre hand kommer ether nade thiill ord igen. tikkes meg saa, at stackett handyng er best, thii er thett gott, at ether nade scriffuer hannwm thiill, saa ath hans nade holler then handyng oc contracth, szom gyordt er om samme gotz, oc ieg sammeledis wederlegger hans nade poo ether nades wegen mett lige gott gottz ffor syn skjldh, soo lenghe ether nade kommer her j landett igen. Her mett ether nade mectiighed altiide then helige trefoldiighed beffalijndis giffuitt j Aalborg Torsdagen nest effther Søndagen Jubilate aar etc. m d x x.

Hans	ether nade ffatige
Bartholomei	troff thijener.

II. Hans Tolders Brev til Kongen.

^{17/5} 1520.

Mijn ydmyge wnderdanige plictige trowff thieneste ether nades hogborne mectiighedt altiide fforszentt mett wor Herre. hogborne ffyrste, kiere nadige herre. at som ieg syst screff ether nade thiill mett Anders Wlff om then

contract oc handyghe, ther bleff gyordt emel-
 lwm ether nade j Aars oc ellecto j Wijborg
 om *thett* jomfrw closter her ij Alburg, samme-
 ledis scriffuer ieg ether nade thiill ther om mett
thenne breuiszer Lauris Skiell och som iegh
 nw y sandhed fformercke kandt, thaa war
 hand *thett* icke ffor andre sagh skyld bege-
 rendis en ffor zitt gerichedt skild, thii szamme
 closter gotz er well szaa gott som trijdie par-
 then bishops do mett oc holdes oc holdes gudz
 thieneste dog icke større her effther en thiill
 fforne ligger ther oc till samme closther thii
 aller sköneste skowe, szom thiill liggerwys moo-
 ligge j allt Jutlandt, skulle hand wære møn-
 diighe at jage j samme skoue, ther motthe gudh
 fforbarme seg ouer; oc er meg nw saudt, at
 hand haffuer lagt samme gotz oc skowe thiill syne
 egen gorder, huor hannwm løster; sammeledis
 saude hand ffor ether nade, att bischoff Eskill
 ffunderitt samme closter, *thett* war løgen, ether
 nadis fforfeydre, framfaren konnynger her j
 Danmark, thii ffunderett *thett*, som *thenne*
 breuiszer ether nade ij sandhed well beretthe
 kandt. haffuer hand oc en nøgell thiill en kijste,
 ffwld mett mecktiige sköne gamle breffue, lu-
 dendis poo samme closters ffyrste begynnelssze.
 thii er *thett* gansche raadeligt oc gaffnligkt, at
 ether nade thyncker ett gott synd ther thiill, at

slyg en mechtiighe eydwm ffor hans geriched
 skyll saa skendijge skall komme ffraa kronen,
 huilkett en euige skaade war. will ether nade
 szende mig strax ether nades breff sker poo,
 saa at ieg skall anamme *thennem* j thett closther
 egen, thaa wiill ieg fforsije *thennem* mett huis
 thii behoff *haffue*, saa lenge ether nade ffyrst y
 landett komijndis worder. wiill ether nade oc
 wnde *thenne* breuiszer *thett* thaa, moo ether nade
 ther rode ffor. her mett ether nade hogborne
 mechtiigehett gudz helige treffolidighed beffa-
 lijndis. giffuitt i Alburg vigilia ascensionis anno
 etc. m d x x.

Hans ether nade ffatijge thiener.
 Bartholomei

III. Af en Optegnelse af Hans Tolder til Kongen.

c. 1520.

Sammeledis vntthe hand ether nade en
 lijden øø her thiill slottett, som heder Eghollm,
 huilken ieg *haffuer* begerett aff *hannwm*; thaa
 swarede hand saa, at hand wiill wnde, hwad
 wederlag hand skall *haffue* aff ether nade, ffør
 hand saa slipper closther gottz; och war hand
 begerendis 4 eller 6 mechtiighe skøne gaarde
 aff meg thiil wederlag, hwer af *samme* gaarde
 er lj saa god ffor *syn* skyld som *samme* øød.

Sammeledis haffuer hand*) ieg spordt, wiill hand haffue en skatt aff szamme closter thiener, mett huilke hand wiill draghe tiill ether nade mett, poo thett handt kand gøre en endelighe ende oc lønne ether nade mett ether nadis egett

Item skall ether nade viide, at samme closther jomfrwer haffue en mecktiighe skøn beleyligk plane mett skow ffejsk watn oc thegelogen, liggendis j Helwm herrit, poo huilken thii gerne begerendis ære, atj motthe bøgge thennem ett closther igen, om ether nade heller wiill haffue thennem ther en her j Alburg, ther moo ether nade wære fortенct wdj. ether nade haffuer hafft stor hielp aff samme closter bode i krye, orloff, och thisligeste; kunne ether nade fforlæne en ethers thienere ther mett, huem ether nade will beffalle etc.

IV. Af Concept af et Brev fra Hans Tolder til Kongen.

c. 1520.

Sammeledis kiiereste nadigh herre, haffuer samme closther jomfer en mechtiige skøn beleylig wonynge, szom heder Skarpyng, liggendes wtj Helum herit, huilken thii storligen aff ether nade begerendes ære, at ether nade

*) Overstreges i Originalen.

ffor gudz skiild wille werdiiges at wnde then-
nem ther at bigge thennwm ther*) ett closter
j gen att holle gudz thieneste wiid mackt igen,
om thii engenledis wille wære hier j Alburg;
sier thii oc, at fførre thii wille jndh j Sybber-
closter oc wære electo wnder giffuene, taa
wiille thii fførre hwer j sytt sted ffare hyem
thiil slechtinghe. tisligeste haffde jeg gardian
ffor electo oc gaff hannwm ether nade wille
thiill kiende, thaa swarede hand saa, ath mwe
thii icke nyde at wære ij thett closter, som thii
vtj ære, taa wiille thii engenledis wære vtj Al-
burg, oc wille thii engenledis beraa thett, ffør
ther capittell worder. ær thett ether nade høge-
ligen raadeligt, at ether nade ganske well ower-
tracther oc betyncker, fførre ether nade skiller
ether wiid samme closter; ether nades ffader-
fader giorde kronen en ewige skade, then thiid
hand lwd Øøcloster komee fraa kronen, och er
thett / ocszaa stor en schade j alle mode; kand
thenne breuiszer Anders Wlff wnderuisz ether
nade alle szamme closters leylighed, thii hand
haffuer wærett fformand ther wtj thiill fforne . . .

V. Hans Tolders Brev til Kongen.

25/4 1521.

Myn ydmyge wnderdanige plichtige tro

*) Overstreget i Originalen.

tieneste eder nade altiide forszentt mett gudt.
 hogboren fyrste, kiære nadigste herre. At szom
 ether nade woll fortенcker, hwad conthracht oc
 ende ther bleff gyordt j Aars emellum electo
 i Wiborg oc ethers nade om thett jomffrw clo-
 ster her j Alburg, thaa skall ethers nade wer-
 diiges at wiide, at jeg nw anderledis j rett
 gwdtz sandhed haffuer bespordt oc fforfarett,
 ath szamme closther aff fyrste begendelssze war
 ffwnderett aff kronen, oc stander ther i samme
 closter en kyste ffwlld mett mecthiige skønne
 breff, lydendes poo samme closters ffyrste be-
 gendelssze oc leilighed, szaa ether nade skall
 wnder ther poo; oc szom jeg j rett sandhed
 fformercke kandt, thaa war thett icke ffor ander
 sagh skyldt, att electo begerrett at anname
 szamme closter jomfrwer j Sybber closther, æn
 ffor hand will haffue then mecthiige skønne
 eygdwm thyll biskopdwinnett, och kand ether
 nade oc woll fformercke, nar hand ffanger then-
 nem j fforne closter, thaa holdes ther ligwold
 jcke større gwds thyeneste en thiill fforne.
 sammeledis kiære nadige herre, haffuer szamme
 closter thii aller skønneste skow, som thiillige
 moo ligge j alle Jwmlandt, huilkett en ewige
 skade war, skulle thii komme ffraa kronen. æn
 then tiidt bischoff Erich læwett, huis siell gudt
 nade, thaa ffinge hand ther mere wiildh om

aarett en ether nade. wiille ether nade oc endelige wnde hannwm closteritt, thaa war thett en euige gaffn, at ether nade beholt szamme skowe oc wederlagde hans nade j gen mett andett gotz j Sletherit, som hans nade bedre beleyligt war. men tickes meg ganske rodeligt wære, at ether nade enckede schicker mett ether nadis offne breff forbyudendis thennem her effther att sware nogre andre æ effther*) en mig, om ether nade will icke wnde Lauris Skiell thett fframdels, thaa wiill ieg besorghe thennem, huis thii haffue behog, sza lenge ether nade kommer j landett j gen. æther nadis siell till sthordt ære oc werdiighedt gud helligtrefoldighedt beffallindis thiill euige tiidt. schreffuit vtj Alburg Marcj euangeliste dag aº etc. m d x x i.

Hans	ether nadis
Tholler	fatige thiener.

VI. Klage fra Konventsøstrene i St. Marie Kloster.

c. 1520.

Thett er then brøst oc trangh, som wy, prioris oc meniige conuentis søster i jomfrw Marie closter her i Aalborg, haffue at kiære for wor kiæreste nadige herre. først at wy fatygh søster kwæne icky holle os aff then diel,

*) Overstreget i Originalen.

som wy fanghe aff wor forstandere, oc fange wy icky mer fytaligh aff *hannem*, end her efter screffwet stander

Item alle sijster iet par øxen om aaret oc 1 skow swyn hwer syster, om ollen er til; er icky ollen til, taa fanghe hwere 2 syster iet swyn. *item* iet lam til hwer søster om aaret, oc alle søster 2 td. smør oc 2 td. syldh oc 1 td. aal, oc hwer syster 1 skp. mel hwer 14 dage, oc hwer syster 1 td. øl hwer manet. hwer søster 1 par skoo om aaret. *Item* alle syster 1 td. ærthe oc 1 td. salth om aaret oc 4 pd. bygh, 40 wol wor syld, oc 1 td. bygh grijn. hwer syster 3 læs wed oc $\frac{1}{2}$ lest koll om aaret, oc 30 dage om aaret gange wy til hans bordh. om aaret alle søster 1 stycky grow klede oc 10 lamskindh.

Item eret oc saa wor store brøsth oc kiære, at wort fatygh closter faller neder oc for dærffwes for tagh oc anden til sywn, oc er ther inghene hws, at wy kwæne wel holle oss i for reghen oc snee. men hans for stander^{*)} reszel haffuer hws oc jordh i Aalborgh for then diel, wy^{**)} som closterret skulle bygge medh, oc ther

^{*)} Overstreget i Originalen; reszel kommer formodentlig af rede o: sørge for. Forreszel betyder altsaa ogsaa Forstander.

^{**)} Overstreget i Originalen.

er mel oc malth oc anden fytalligh vti, som bwrde at wære vti closteret, oc wij lijde stor trangh for, *item* er her kommen 10 jomfrwer vti closter, syn Lass Skel bleff for stander; ther for *haffuer* han wp boret: for thij første fijre jomfrwer feck han 210 mk. rede penningh, *item* 100 mk. *mett* ien jomfrw oc 40 mk. *mett* ien Jomfrw, *item* 112 mk. *mett* 3 jomfrwer. *item* *haffuer* oc saa Hieede gord mølle oc *marck*, som er closters rethe godz, wæret fraa closter vti 12 samfeld aar. ther til *mett* *haffue* wy daffligh hadh oc trengzel oc offuer skiendh aff hans for ressel. kiæreste nadighe herre, æret wor ymyghe bøn til ethers nades mæctyghett, at ethers nade wille werdes for gudz skyldh at skicket saa *mett* os fatygh syster, at then diel som ethers nades forfære *haffue* gyffuet til *thette* fatyghe closter, maathe blyffue til closters oc gudz tienistes nøtthe oc gaffn, som *thett* bwrde at wære.

**VII. Prior, Priorisse og menige Konvents-
søstre i Vor Frue Kloster forpligtiger sig
til at holde Sjælemesse for Torlaff Hvals
og Torlaff Basses Forældre.**

1454.

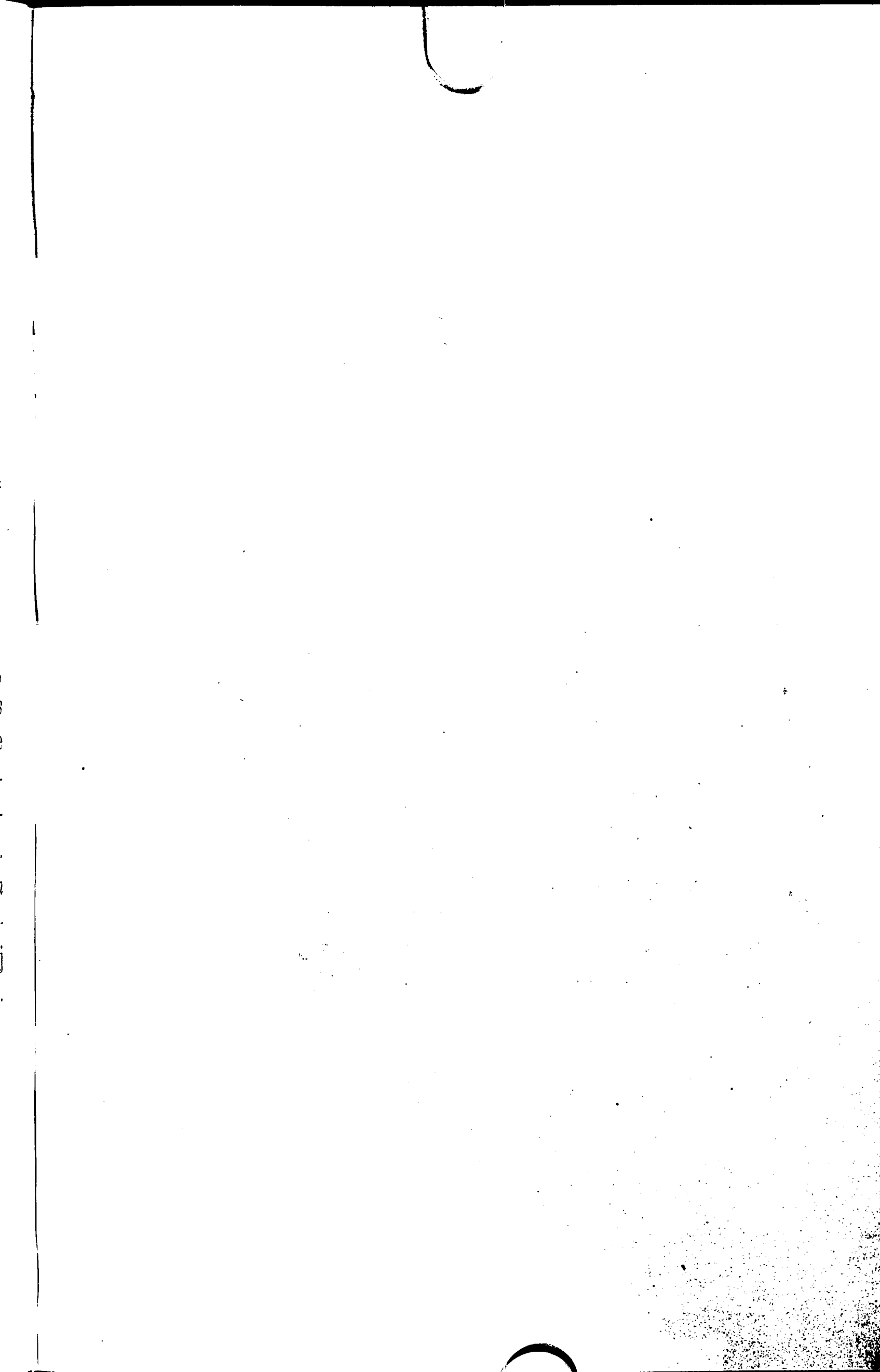
Alle men *thete* breff se eller høre læse
Hielse wi Oluff pouelsz, prest och prior j wort

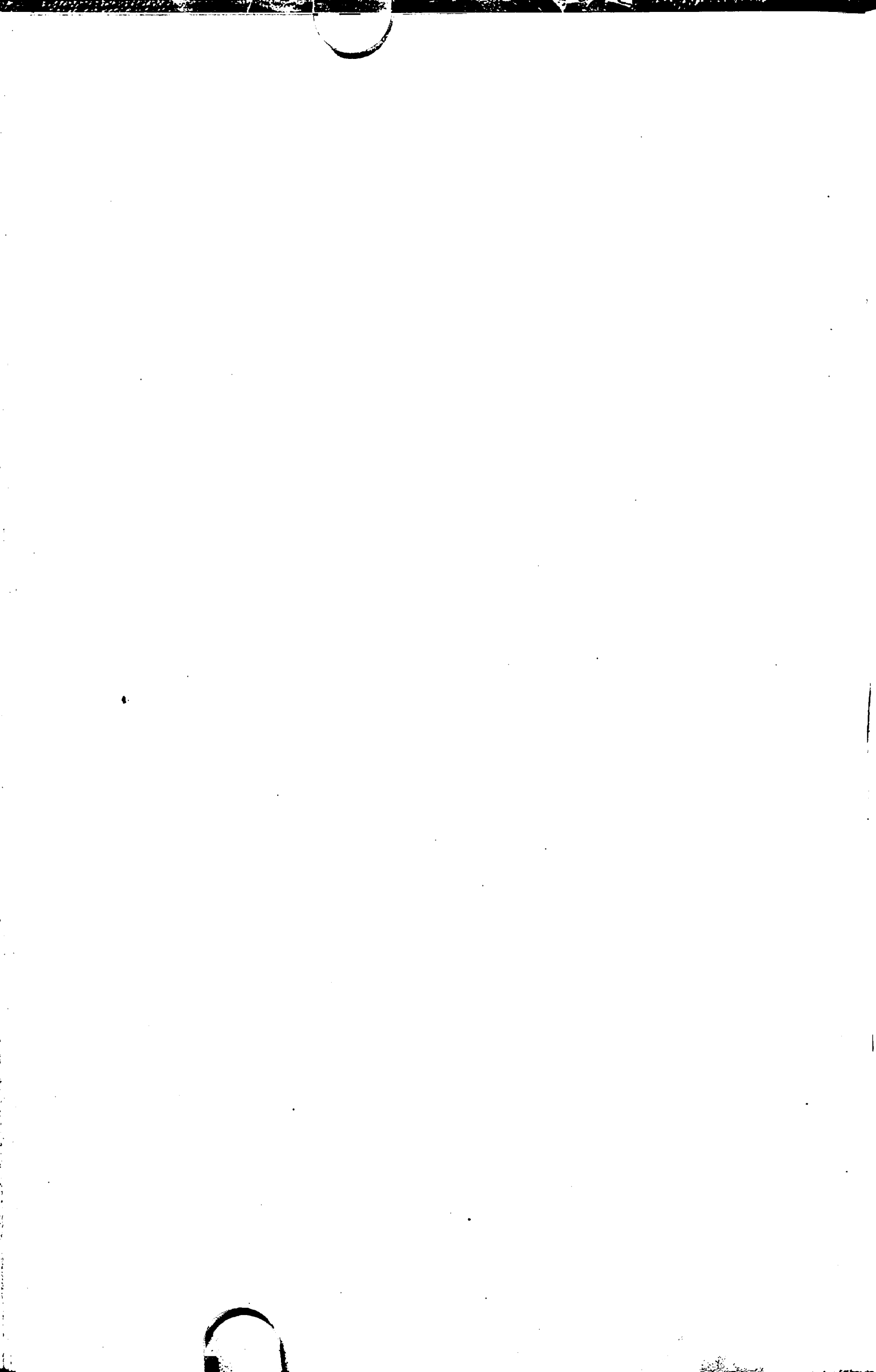
frue kloster j alborgh, Mettæ pæderdotter pri-
 orissæ och gantze *conuente* j samsted kerligh
 met gudh, kungiørendis met thete wort obne
 breff thet, wi met en ændrecteligh goodwili och
 gudeligh samthykke fuldkommeligh til eens
 worden ære met welborn men Torlaff huall och
 torlaff bassi. J so made vm then gord som
 ligger i stade i wester hasingh sogen j wend-
 zyssell, som per swensz nu vti boor, huilkin
 forskreffne torlaffs forelder haue kerligh vnt och
 giuet til forskreffne wor frue kloster fra them
 och theris arffwinge och til forskreffne kloster
 til ewindeligh eye met wilkor, som thete obne
 breff ydermere vtviser, effter begge the for-
 skreffne torlaffs samthykke, som theris obne
 breff her amood*) kan rede for giøre, huilkit
 som ligger j forskreffne wor frue klosters
 giømme. fførst i so made, at for then forneffnde
 gord met sine tilliggelsæ, som forskreffne kloster
 giuen er, som sagd er, vndentagen the agre och
 so myghet engh, som forskreffne torlaff huall
 nu j wære hauer j then same march, huilkæ
 som skyller hanum eller hans arffwinge aarligh
 aarss til skyld firæ g... (?) huilke forskreffne
 agre och stække engh ther ey komme eller til-
 hører then rettæ gordz tilliggelse, som sagd er.

*) Skrivefejl for her emood (ø: her imcd).

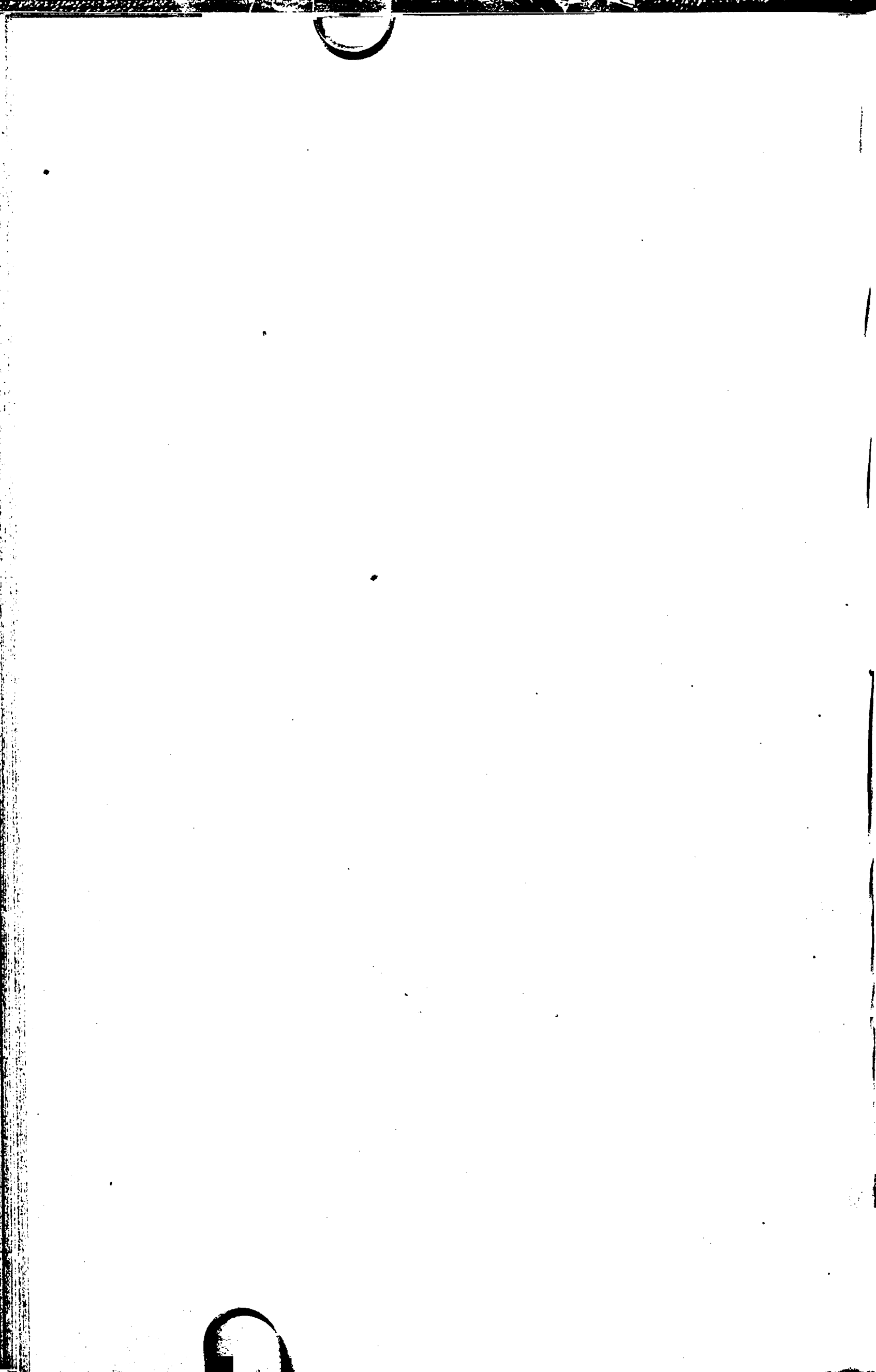
Ther for tilbinde wi oss och wore effterkommere j forskreffne closter at lade hollæ aartiid och begengelse met messer och vigiliis een tiid huert aar annen kirkinjsse dagh j forskreffne klosters kirki met so mange prester, som thiid søge j sogen oc ther søge dageligh til kirki, for vthen alle forsømsæ til ewindeligh tiid; men huer mandagh i huert aar her effter til ewijgh tiid skule closterfruerne sielffwe hollæ viglias j thet same forskreffne closter for forskreffne torlaffs foreldre, som aff gengen ære, som ære: torlaff persz oc hans husfru mæret, Jes huall, hans husfrv gyde, torlaff huall, hans husfrv marin, nis bassi, hans husfrv marin oc torlaff bassi, och siden for alt theris slecht, som affgangendis wurde til ewiigh tiid, met so skiell, at thessæ forskreffne naffn skule serligh j huer aartiid vp læses ok kungiøre met thet menigh slectis amminnelsæ vthen all hinder och hielpæ rædæ. In huius rei testimonium et maiorem evidenciam sigilla nostra presentibus cum consensu duximus apponenda. Datum alborgh Anno dominij MCDLIII in profesto sancti nicholai confessoris.







II. Graabrødreklostret.



Indledning.

Fransiskaner-Ordenen blev stiftet i det trettende Aarhundrede af Frans fra Assisi. Munkene af denne Orden var Tiggermunke; de kaldte sig selv »de smaa Brødre« (Minoriter), men her i Landet kaldtes de »Graabrødre« paa Grund af deres Klædedragt. Ved deres Fremkomst blev de hilst med Begejstring, saa de vandt hurtig Indgang i de forskellige Lande. Det, hvorved de særlig tog Datiden med Storm, var den strænge Askese og absolute Fattigdom, som de lagde for Dagen. Maalet for dem var at efterligne Christus og hans Apostle i deres Fattigdom. De kaldte Fattigdommen »en kongelig Dyd« og priste »den salige Fattigdom, der er lige saa sikker som sød i denne syndige Verden«*).

*) Biskop Dr. Frederik Nielsen: Kirkens Historie indtil Reformationen 886. Denne Bog er benyttet flere Steder; ligeledes Daugaard: Om de danske Klostre i Middelalderen.

Fransiskaner-Ordenen bærer sit Navn efter Stifteren Frans eller Francesco. Denne mærkelige Mand, der blev født 1182 i Assisi, førte i sin Ungdom et meget lystigt Liv, men efter et strængt Sygeleje blev han som forvandlet: han trak sig tilbage til Ensomhed, frasagde sig al sin Formue og iførte sig pjaltede Klæder. Det varede ikke længe, førend han samlede om sig en Skare, der delte hans Anskuelse om at efterligne Christi fattige Liv. Dette Brodersamfund voksede sig hurtigt større og større, saa det efter faa Aars Forløb fik pavelig Stadfæstelse 1223 under Navn af Fransiskaner-Ordenen. Foruden de sædvanlige Klosterløfter tilføjedes bl. a. følgende strenge Ordensregler: Halvdelen af Aaret var Fastetid og desuden hver Fredrag Fastedag. De skulde bære Klæder af simpelt askefarvet Stof med en Snor om Livet som Bælte. De skulde gaa med bare Fødder selv midt om Vinteren; kun tvungen af »Nødvendigheden« maatte de bære Sko. De maatte arbejde strengt for at modtage det nødvendige til Livets Ophold, ligesom de maatte gaa ud efter Almisse. Penge maatte de ikke røre, lige saa lidt som de maatte besidde Ejendomme.

Et Samfund, der var bygget paa saa strenge Grundsætninger, maatte nødvendigvis snart

komme i vanskelige Forhold; det var paa Forhaand givet, at kun de færreste kunde gennemføre at leve efter saadanne Regler; særlig var Forbudet imod at røre Penge og besidde Ejendomme saa temmelig umuligt at overholde, og paa dette Punkt meldte Vanskelighederne sig ogsaa snart. I Begyndelsen søgte man saa at bortfortolke Bestemmelsen ved at antage »en tro Mand« udenfor Ordenen som Mellemand imellem Klostrene og Giverne; han skulde saa være en Slags Kasseimester, og de Penge, han modtog, blev betragtet som Givernes Ejendom. Senere blev dette dog forandret. Da Ordenen blev mildnet af Innocens IV bestemtes det nemlig, at Kirken skulde være Ejer af al Ejendom og Gods, som blev overdraget de smaa Brødre, og de modtog det saa »til Brug« af Kirken.

I. Aalborg Graabrødreklosters Stiftelse og Styrelse.

Aalborg fik meget tidlig et Graabrødrekloster; det vides ikke, hvornaar det blev stiftet, men vi kan dog komme dets Stiftelsestid temmelig nær, thi det omtales nemlig første Gang 1268 i Fru Gros Testamente, og da det første Graabrødrekloster i Danmark oprettedes 1232, maa dets Stiftelsestid altsaa falde imellem 1232 og 1268 eller i Midten af det trettede Aarhundrede.

I Spidsen for hvert Graabrødrekloster stod en **Guardian**, der som Forstander forestod Klosteret. Han stod under **Provinsialministeren** (Provinsen »Dacia« nævnes alt 1260), der igen stod under **Ordensgeneralen** i Rom. Provinsialministeren samlede ofte de ham undergivne Guardianer til Ordensmøder i et eller andet af Klostrene, hvor man saa drøftede forskellige Spørgsmaal. Disse Møder kaldtes Kapitler.

I Aalborg Graabrødrekloster afholdtes Kapitler 1281, 1313, 1398 og 1451.

Klostertugten slappedes efterhaanden i Graabrødreklostrene. Man gik mere og mere bort fra de strenge Ordensregler, som Frans havde opstillet, saa det hørte ingenlunde til Sjældenheder, at Brødrene i Steden for Faste nød denne Verdens Goder. Graabrødrene i Aalborg dannede ingen Undtagelse herfra, hvilket kan ses af Guds Legems Lavs Gildesprotokol, hvor flere Graabrødre er opskrevet som Medlemmer af dette bekendte Købmandsgilde. Her dyrkedes jo Selskabeligheden i rigt Maal ved de mange Sammenkomster, hvor det tyske Øl spillede en betydelig Rolle. Gildet havde ved Siden heraf ogsaa en religiøs Karakter bl. a. ved, at der blandt Embedsmændene skulde være en Kapellan til at læse Messe for Gildesbrødrene. To Graabrødre vides at have været Kapellaner i Gildet, hvor de fik »fri Drik« mod at holde ugentlige Messer for »dette Lavs Brødre, levendes og døde, deres Bestandelse«. Det hedder saaledes i Gildesprotokollen:*)

»Anno Domini 1455 in carnisprivio (d. e. 16.—22. Februar) item Broder Sommer i Graa-

*) C. Nyrop: Gilde- og Lavsskraaer 627.

brødrekloster var Broder her i Lavet med saa Skel, at han skal holde en hel Messe en Tid hver Uge, saa længe han lever og gider (!) for dette Lavs Brødre, levendes og døde, deres Bestandelse; derimod skal han være fri her i Lavet i alle Lavdrikke*). Item Broder Laurids Askeren skal og vil deslige gøre og holde en Messe en Tid om Ugen, saa længe han lever, for disse Brødres Sjæles Bestandelse som afgangne er eller afgangendes vorder og dermed være fri i alle Lavdrikke«.

I samme Protokol findes under Aar 1458 følgende Optegnelse**):

»Item Anno Domini 1458 da løste Arend Mekelbek og Christiern Myring den Kalk ind for 2 rhinske Gylden, hvilken som Hr. Ilfar***) udsatte til Pant i Graabrødrekloster, hvilken Kalk

*) Meningen hermed er, at han skal være fri for at betale til Lavsdrikkene.

***) C. Nyrop: Gilde- og Lavsskraaer 629.

****) Denne Hr. Ilfar er uden Tvivl en Søn af Borgmester Peder Ilfarsen, Stifteren af Guds Legems Lavs Gilde. Han var Præst i Aalborg og blev Gildets Kapellan. Han havde en Søster Johanne Pedersdatter i den Hellig-Aands Hus, og en anden Søster er allerede omtalt under Vor Frue Kloster.

der hører til Guds Legems Alter*); men den Patena, som dertil hører, den finge de ikke til Løsen, og vide vi ej, hvad han haver gjort deraf.

Efter 1518 blev ingen Graabrødre indmeldt i Guds Legems Lavs Gilde. Grunden hertil er denne, at Klostret dette Aar blev reformeret eller bragt til Observans. Allerede paa Christian I's Tid begyndte man her i Danmark at reformere Graabrødreklostrene og føre Kloster-tugten tilbage til den oprindelige Strengthed. Denne Bevægelse trængte meget langsomt igennem paa Grund af Brødrenes store Modstand, men efterhaanden lykkedes det dog den energiske og dygtige Laurens Brandersen, der oprindelig havde været Guardian i Kolding, at faa flere af Landets Klostre til at aabne sine Porte for de strænge Ordensregler; disse Brødre blev kaldte Observansbrødre til Forskel fra de andre, som kaldtes Konventualer. Der hengik dog flere Aar efter Laurens Brandersens Død (1496), inden Aalborg Graabrødre blev refor-

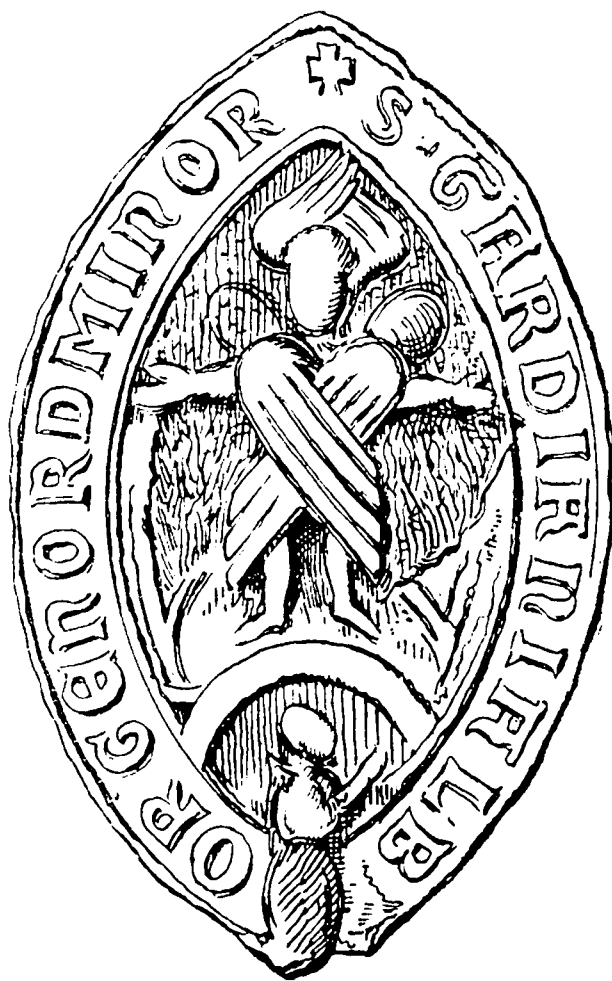
*) Dette Alter var i St. Budolfi Kirke. Ikke saa sjældent betænkte Gildesbrødrene Guds Legems Alter med Gaver. Selv efter Reformationens Indførelse omtales Altret. Henrik Løghe gav nemlig 1547 en Lysestage dertil for at slippe fri for at være Majgreve.

merede, thi det skete som før nævnt først 1518 eller faa Aar før deres Udjagelse af Klostret.

Det er meget faa Navne, vi kender paa Guardianer og Brødre i Graabrødreklostret, men følgende kan dog nævnes:

Guardian Truid (1320).

Guardian Jacobus Johannes nævnes 1445 som Vitterlighedsvidne. Ved denne Lejlighed benyttede han Klosterseglet (se Billedet),



hvori ses en seksvinget Seraph og forneden Guardianen knælende.

Guardian Mikkel Gundersen (1456).

Guardian Thomas (Gildesbroder).

Guardian Jep (ligeledes).

Guardian Johannes Christiersen, der var Klosters Forstander 1530, da Graabrødrene blev udjagne (se Side 104).

Lektor Jens Knap (Gildesbroder).

Lektor Jens Deghen (ligeledes).

Broder Sommer (ligeledes).

Broder Laurids Askersen (ligeledes).

Anders Timmermann benævnes ikke som Broder, men der siges kun, at han boede i Graabrødreklostret.

II. Sjælegaver.

Klosterbygningerne og Klostergrunden har været ret betydelige. I Klostret holdt Kongerne saaledes flere Gange Retterting, ligesom det efter dets Nedlæggelse var paatænkt, at omdanne det til et kongeligt Slot. Der vides ikke, om Klostret har ejet noget Jordegods, men det er højst usandsynligt; der omtales vel en enkelt Gaard, som det modtog som Gave, men den blev solgt med det samme. Af Sjælegaver, som det har modtaget, er det kun faa og højst ubetydelige Ting, vi kender. Der nævnes ingen Altre i Klosterkirken.

1. Fru Gros Sjælegave.

(1268).

Fru Gro, Esbern Vognsens Enke, gav i sit Testamente af ^{18/11} 1268*) Klostret *2 Mark Penninge*.

*) Kr. Erslev: Testamenter fra Danmarks Middelalder 15.

2. Fru Christinas Sjælegave.

(1308).

Fru Christina, Jacob Blaphoots Efterlever-ske, betænkte i sit Testamente af $23/5$ 1308*) Klostret med *10 Mark Penninge*.

3. Niels Pedersen Gyldenstjernes Sjælegave.

(1456).

Niels Pedersen Gyldenstjerne til Aagaard gav i sit Testamente af $13/1$ 1456**) Klostret *1 Skilling grot*.

4. Jep Wogensøns Sjælegave.

(1460).

»Et Skødebrev Jep Wogensøn af Waben af Hørbylund haver givet Graabrødrekloster i Aalborg paa *1 Gaard i Sundby* i Fleskum Herred i Nørre Tranders Sogn. 1460***).

Denne Gaard blev straks solgt paa Graabrødrenes Vegne af Jep Wogensøn til Niels Simonsen.

5. Karen Thomesdatters Sjælegave.

(1466).

Karen Thomesdatter, Mikkell Lauridsens Hustru af Strandbygaard, betænkte i sit Testa-

*) Kr. Erslev: Testamenter fra Danmarks Middelalder 62.

**) Dansk Magazin 3 R. 3 B. 299.

***) De ældste danske Arkivreg. III 26.

mente af 1466*) Graabrødrene i Aalborg med
1 Ko.

6. Sidse Lauritsdatters Sjølegave.
(1508).

Sidse Lauritsdatter, Lars Viffertsens Hustru, gav i sit Testamente af $10\frac{1}{2}$ 1508**) Graabrødrene i Aalborg »*1 Flyke Flæsk*«.

Rigshovmester Mogens Gjõe tiltænkte i sit Testamente 1514 Graabrødreklostret med $\frac{1}{2}$ *Læst Korn****). Denne Gave fik Klostret imidlertid ikke, thi Mogens Gjõe døde først 1544, altsaa flere Aar efter dets Nødlæggelse. Mogens Gjõe blev forøvrigt senere en meget ivrig Modstander af Katholicismen; hans Forfølgelser mod Tiggermunkene forskaffede ham Tilnavnet »Djævelens Tjener og Drabant«, medens man i vor Tid har kaldet ham »Klosterstormeren«. Hans Søn Axel Gjõe, der gik i Faderens Fodspor, vil blive omtalt ved Graabrødrenes Udjagelse her i Aalborg.

*) Ny dansk Magazin 6 B 140—42.

**) Thestrups Krigsamatur 235—37.

***) Denne og flere Oplysninger om Klostret er meddelt mig af Hr. Museumsdirektør C. Neergaard.

III. Klosters Nedlæggelse.

Graabrødrene blev som før nævnt modtagne med Begejstring, men ved Reformations-tiden blev de udjagne med Haan og Foragt af deres Klostre. De protestantisksindedes Had til Katholicismen brød ud i lys Lue mod disse Munke, der var bleven særlig forhadte, vel sagtens paa Grund af deres Tiggerier, men dog særlig fordi de stod som Romerkirkens bedste Støtte. Det er derfor udenfor al Tvivl en Graamunk, som Protestanterne haanende kalder »den nye højværdige Sakramentes Kætter i Aalborg Kloster«^{*)}).

Graabrødrenes Banemand i Aalborg var Lensmanden paa Aalborghus Axel Gjõe, en Søn af den før nævnte Rigshovmester Mogens Gjõe. Axel Gjõe nærede fra Ungdommen af Had og Foragt mod Katholicismen. Det var derfor en sand Glæde for ham, da han 1530 efter

*) Dansk Magazin I 94.

Kongens Ønske fik Lov at aabne Kampen imod Klostrene. Han valgte først Graabrødreklostret. Den eneste Kilde, der giver os Oplysning om denne Begivenhed, findes optegnet i »Krønike om Graabrødrenes Udjagelse af Danmark«, hvori det hedder om Graabrødreklostret i Aalborg*):

I det Herrens Aar 1530 forfulgte en vis fræk Kætter, Søn af Hr. Mogens Gjõe (Anstifteren af hele Elendigheden — som Faderen er, saa er og Sønnen), nemlig Herren til Aalborg, ved Navn Axel Gjõe, de smaa Brødre i Klostret sammesteds, idet han paa forskellige Maader gav sig til at besnære Brødrene. Først bad han nemlig Fader Guardianen, Broder Johannes Christiensen, om at give ham Lov at lægge Korn i et af Loftskamrene i vort Kloster. Og siden begyndte han lidt efter lidt at bemægtige sig andre af Klostrets Bygninger og med Magt at fratage dem Levnetsmidler. Da saaledes engang Brødrene havde kogt en betydelig Portion Drik (Øl) og vilde til at holde Gudstjeneste i Kapellet, saa bortførte hans Tjenere den nylig kogte eller tilberedte Drik til hans Kælder, ja tilsidst bragte han atter og atter Brødrene i en saadan Nød, at de knapt

*) Kirkehist. Saml. I 352; gengivet i dansk Oversættelse.

havde en Krog i Klostret til at søge Hvile i og Dag for Dag hjemsøgte dem med større Pinagtigheder. Endelig borttog han Knevelen fra deres Klokke, for at der ikke skulde kunne ringes med den for at kalde Folket sammen, og han gik med sine Tjenere rundt om deres Kirkegaard med opløftet Processionsfane. Om sider efter utallige Plagerier og Forhaanelser fordrev han med Vold alle Brødrene fra Klostret«.

Der er ingen Anledning for os til at tvivle om Sandheden af denne Beretning. Axel Gjøs Handlemaade er mildest talt hensynsløst; han vilde have staaet i et helt andet Lys, hvis han uden de mange Krogveje var gaaet lige til Sagen, og han havde sikkert derved mere gavnnet den Tro, han kæmpede for. At Graabrødrene ikke forblev i Aalborg efter den Medfart, de havde faaet, er temmelig indlysende, de er sikkert bleven spredte til alle Sider, i alt Fald kom de aldrig mere tilbage til deres gamle Kloster.

Dermed er altsaa Graabrødrenes Saga ude, men vi vil nu i det følgende søge at samle de forskellige historiske Efterretninger om selve Klostret og Klostergrunden.

Graabrødreklostret blev straks efter Brødrenes Udjagelse taget i Brug ved Paasketid

1530. Axel Gjøe uddrev nemlig ogsaa Munkene og Nonnerne i den Hellig Aands-Hus, og de Fattige, som fandtes i dette Kloster, blev indlagt i Graabrødreklostret. Der blev indsat en Forstander ved Navn Hr. Peder, der ikke alene skulde føre Tilsyn med de Fattige, men ogsaa føre nøjagtig Regnskab over, hvad der forbrugtes. I 3 Aar var Klostret de Fattiges Hjem, indtil den Hellig-Aands-Hus 1533 atter kom i Gang, da blev de overflyttet til deres gamle Kloster.

Som før nævnt havde det været paatænkt at omdanne Graabrødreklostret til et kongeligt Slot, hvilket kan ses af følgende Udtog af Frederik I's Brev*), dateret d. 3. Juli 1530:

»Mourits, Tolder i Aalborg, fik Brev paa en Kaalgaard, som laa til Graabrødre Kloster i Aalborg, og som Hans Meding havde og paa-boede næst Algaden; dog skal han slippe den, dersom Klostret skal opbygges til Slot, og Kongen selv har den behov«.

Denne Tanke at faa Klostret omdannet til et Slot blev aldrig udført; derimod afhændede Kronen Tid efter anden Klosterbygningerne, Kirkegaarden og Abildgaarden, saa det varede

*) Kong Fr. I's d. Reg. 255.

maaske ikke mere end en Snæs Aar, inden det altsammen var gaaet over til privat Eje. Vi sér dette af nedennævnte Breve, der tillige giver os værdifulde Oplysninger om Klostrets Beliggenhed.

1. 1535. Jacob Jensen fik et Kongebrev paa »en Jord og Grund liggende paa Vester Graabrødre Kirkegaard *Nør fra Gaden og Sønden til Aaen*« og »ligeledes saa meget af et Hus, som findes paa den Jord, hvilket alt skal tilhøre ham og hans Arvinger«^{*)}).

2. $\frac{1}{2}$ 1540. Christiern Pedersen, Provst i Viborg, fik Livsbrev for sig og Arvinger paa et Stykke Jord i Aalborg af Graabrødre Kloster sammesteds, hvilket regnes fra *Vaabenhuset* og den Del, som Jacob Jensen der sammesteds har, og saa *Østen paa og siden Nør fra Gaden og Sønden ned til Aaen* med saa meget af det derpaa staaende lidet Hus ved Aaen, som kan være en 30 Alen i Længden^{**)}).

3. $\frac{3}{2}$ 1549. Christian III giver Borger i Aalborg Rasmus Iversen en Grund, Jord og Ejendom paa *Graabrødre Kirkegaard* i Aalborg, som han selv har opbyggt og nu ibor, og som

*) Secher: Danmark II 428 og Dansk Atlas V 151.

***) Erslev og Møllerup: Danske Kancellireg. 121.

strækker sig *fra Adelgaden ned til Aæn*, 18 Alen bred, næst Vesten op til Simons i Kælders Jord og næst Østen op til Christen Ugils Jord*).

4. ^{10/11} 1549. Christian III giver Simon Lauritzen, Borger i Aalborg, og Sindal, Hans Skrivners Enke, 2 Jorder af Graabrødre Klosters Jorder, liggende til Hobe; disse 2 Jorder er tilsammen i Bredde næst Østen fra Rasmus Iversens Gaard og Vesten til Graabrødre *Abildgaard* langs ud med *Adelgaden* 24 Alen og i Længde *Sønden ned til Aæn*, som de nu er forefunden**).

5. 1549. Brev til Fru Ingeborg, Peder Ebbesens Enke, at nogen kgl. Majestæts Borgere og Undersaatter i Aalborg haver beklaget sig for kgl. Majestæt, hvorledes deres Gaarde og Grunde er nedbrudte og hans Naades Slot underlagt til dets Befæstning, og er ikke af Kronens Jord der i Byen dennem at underlægge, saa er Hs. kgl. Maj. kommen i Forfaring, hvorledes Peder Ebbesen haver sig tilholdt *nogen Jord og Abildgaard* paa Graa-

*) Erslev og Mollerup: Danske Kancellireg. 397.

***) Samme 429.

brødres Grund, sigendes sig at have derpaa kgl. Majs. Brev*).

Det er meget sparsomme Oplysninger, disse Breve yder os med Hensyn til Klosterbygningernes Størrelse, Antal og lign ; selv om Kirken siges intet ud over dette, at Vaabenhuset laa ud til Algaden, og at det endnu stod 1540. Det er temmeligt sikkert, at Graabrødrekirken er bleven nedbrudt før 1554, thi ellers vilde den uden Tvivl være bleven bestemt til Sognekirke i Steden for den Hellig-Aands-Kirke, da den jo laa i Vor Frue Sogn. (Se Side 65). Brevene indeholder derimod betydelige Oplysninger om Klosters Beliggenhed, hvilket vi vil gaa over til at omtale i det næste Afsnit.

*) Dansk Magazin IV R. II Bind 322.

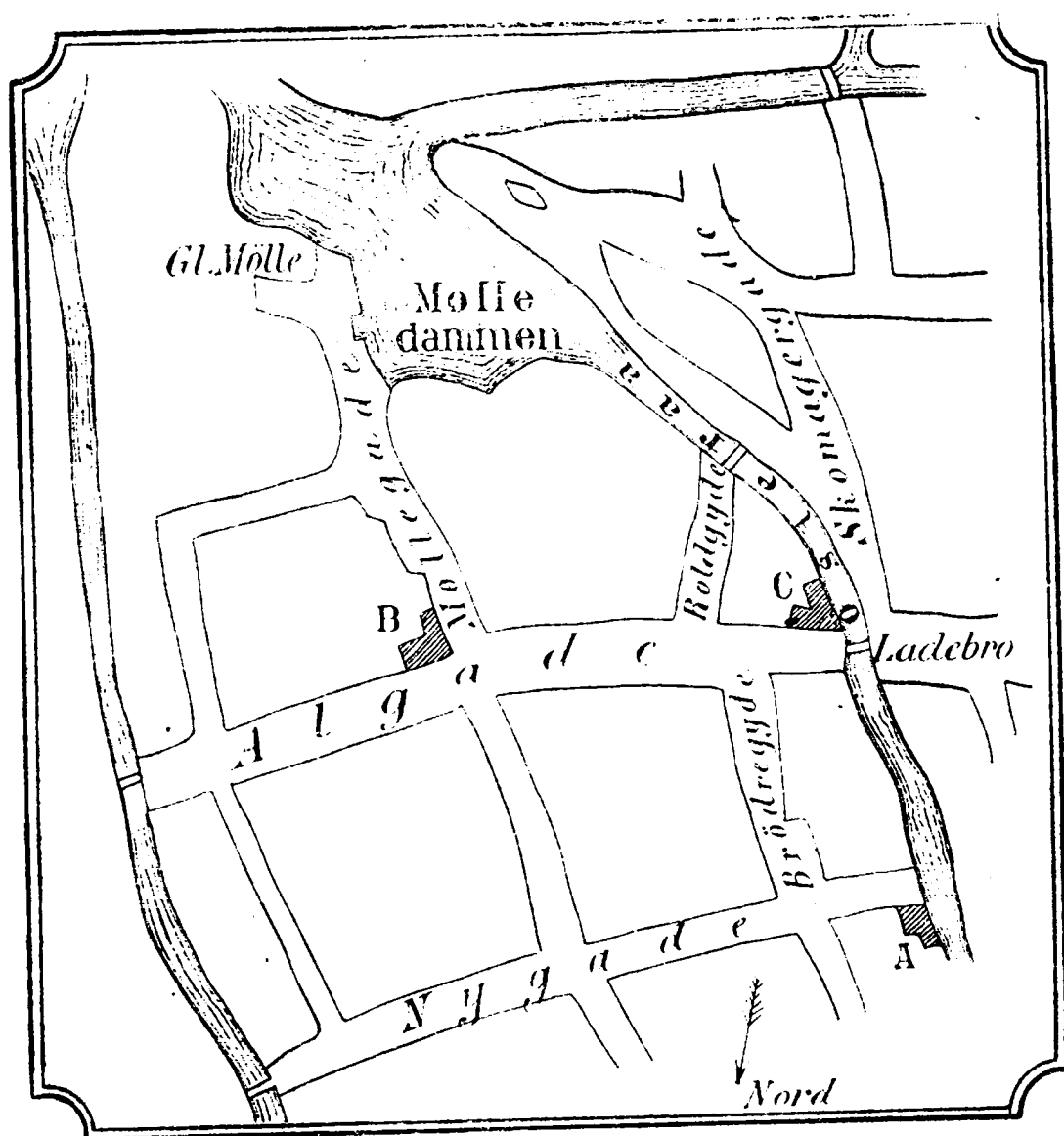
IV. Klosters Beliggenhed.

Det har i lange Tider været et Tvivls-
spørgsmaal, hvor Graabrødreklostret har ligget.
I »Dansk Atlas« siges det at have ligget i
Vor Frue Sogn og uden Tvivl i den Gyde,
som nu kaldes Brødregyde. Forøvrigt findes i
samme Bog et Uddrag af et Skødebrev fra
1535*), hvori der nævnes »en øde Jord i Aal-
borg liggende i Vor Frue Sogn paa Sønder-
gade tvært over for Graabrødrekloster«. Biskop
Daugaard, der har benyttet Dansk Atlas som
Kildeskrift til sin bekendte Bog »Om de danske
Klostre i Middelalderen«, finder selvfølgelig
dette modsigende, da »Søndergade, som støder
nær op til Frue Kirke, ligger langt borte fra
Brødregyde***)«. Denne Modsigelse skyldes
aabenbart en Skrivefejl, saa der i Stedet for
Graabrødrekloster skulde have staaet Vor Frue
Kloster, som jo laa tæt ved Søndergade.

*) Dansk Atlas V 151.

**) Daugaard: Om de danske Klostre 384.

Men er Brødregyden eller det dermed forbundne Graabrødretorv saa Stedet, hvor Klostret har ligget? Man mente at finde dette bekræftet, da der ved et Byggeforetagende i 1857 fandtes betydelige Murrester der i Nærheden, nemlig hvor Ejendommen Østeraa Nr. 2 nu ligger (se A. paa Skitsen*), men dette Fund af-



*) Denne Skitse er taget efter Kortet over Aalborg By i Dansk Atlas. Til Forstaaelse af den følgende Udvikling om Klostrets Beliggenhed er det nødvendigt at have en saadan Skitse fra det gamle Aalborg.

giver ikke noget tilstrækkeligt Bevis for, at Klostret har ligget der. I Traps Danmark*) bruges derfor ogsaa det forsigtige Udtryk, at Klostret *menes* at have ligget i Nærheden af det nuværende Graabrødretov.

Vi kommer imidlertid til et andet Resultat, naar vi undersøger de foranførte Breve fra Reformationstiden, og de er jo i Virkeligheden ogsaa de eneste Kilder, der kan give os sikre Oplysninger om Klostrets Beliggenhed.

I disse Breve siges udtrykkelig at Kirkegaarden, Abildhaven, Kirken og enkelte Bygninger laa ved *Adelgaden* (Algaden). At Kirken og Klostret har ligget der er ganske naturligt, da denne Gade altid har været en af Hovedpulsaaerne gennem Byen. Dernæst finder vi stadig gentaget, at Klosterterrainet grænsede ned til *Aaen*; selv om Navnet ikke udtrykkelig er nævnt, kan der selvfølgelig ikke være Tale om andet, end at der hermed menes *Østeraa*. Naar det nu endvidere hedder i Dattidens Sprog: *Nør fra Gaden og Sonden ned til Aaen*, saa faar vi endnu tydeligere Grænserne angivne. »Nør fra Gaden« kan umuligt betyde Nord for Gaden, thi saa bliver Udtrykket »Sonden ned til Aaen« meningsløst; der-

*) Trap: Danmark 3 Udg. IV 382.

imod bliver der Mening i denne Stedsangivelse, naar vi derved forstaar, at Algaden danner Nordgrænsen; paa denne Maade kommer altsaa Klosterterrainet til at ligge indenfor en Firkant, hvor vi kender de 3 Sider: Algaden imod Nord og Østeraa fra Mølledammen til Ladebroen imod Vest og Syd; den fjerde Side imod Øst er ganske vist ubekendt, men vi tager næppe meget fejl ved at lade den falde sammen med Møllegade eller kanske lidt Øst for denne.

I Tillæget (Side 117) gengiver vi i Oversættelse et gammelt Skødebreve fra 1367, der ganske vist ikke omhandler Graabrødreklostret, men som i denne Forbindelse er af stor Betydning; det viser os nemlig, at Klosterterrainet ikke har strakt sig paa begge Sider af Algaden ved Ladebroen; denne Oplysning stadfæster endnu yderligere, at Algaden dannede Nordgrænsen.

Endnu skal nævnes ét, som heller ikke er uden Betydning: Inden for den paa pegede Firkant har man ved Kloakarbejder i Roldgyde truffet en stor Mængde Rester af Menneskeskeletter, som godt kan hidrøre fra Klostrets Kirkegaard.

I Følge det foregaaende faar Thestrup derved Ret, naar han hævder, at der har ligget

et Kloster fra Ladebroen paa søndre Side af Algade og siden langs ud til Vejen, som løber ned til Gammel Mølle (Se Side 71). Thestrups Angivelse har forøvrigt stor Værdi, da der for ca. 200 Aar siden meget vel kan have været vigtige men nu ukendte Kendsgerninger at pege paa, ligesom det heller ikke maa glemmes, at han var en betydelig Avtoritet med Hensyn til Aalborg Bys Historie, i hvor vel det maa forundre, at han i dette Tilfælde har forvekslet Klosters Navn.

Undersøger vi nu Ejendommene, der ligger paa denne Strækning af Algaden, finder vi et Par Bygninger, som maaske kan have Krav paa Omtale netop i denne Forbindelse, nemlig Hjørnebygningen paa Algade og Møllegade (Algade Nr. 15) og Hjørnebygningen paa Algade og Skomagergade (Algade Nr. 31).

Den første Bygning, der er betegnet ved »B« paa Skitsen, omtales af H. Beck, der i Midten af forrige Aarhundrede syslede med Aalborg Bys Historie, og hvis Manuskriptsamling findes paa Aalborg Stiftsbibliothek. Han meddeler nemlig, at han i sin Barndom og Ungdom daglig kom i dette Hus, og at der den Gang fandtes store Hvælvinger og Løngange (!) i Kælderen, som senere blev tilmuret; Huset havde takkede Gavle og overordentlig tykke Mure.

Det viser sig at være rigtigt, at Murene er meget tykke, ja der skal endogsaa for c. 50 Aar siden være afhugget $\frac{1}{2}$ Alen af dem for at skaffe mere Plads i Værelserne. Bygningens nederste Etage er opført af Munkesten, men forøvrigt er dens Ydre fuldstændig forandret, idet der for knapt en Snæs Aar siden er paa-bygget en Etage til, og Façaden er cement-pudset. Der ses ingen Kælder, men en Ud-gravning turde vise en saadan enten opfyldt eller tilmuret.

Den næste Bygning, vi vil omtale, ligger altsaa paa Hjørnet af Algade og Skomagergade (betegnet paa Skitsen ved C). Hr. Museums-inspektør Hedelund har paa min Henvendelse velvilligst undersøgt denne Bygning og udtalt sig saaledes: Her er saavel Ydermuren ud til Algade og Skomagergade som en parallel med Algade løbende indvendig Skillemur ikke alene af en betydelig Tykkelse, men tillige i alt Fald i den nederste Del opført af Munkesten om end i uregelmæssig Skifte. Gamle Folk vil vide, at der i Mands Minde har eksisteret en nu opfyldt Kælder under den nuværende. Skillerummet fortsætter sig op gennem Bygningen med en Tykkelse af 43". Ved Nord-siden af den nævnte Indermur findes i Kælderens Begyndelsen til en af Munkesten opført

Vindeltrappe. En mindre Hvælving mod Øst er ligeledes af ældre Oprindelse. Ved at føre en Gasledning gennem Muren ud til Algade har man konstateret en Soliditet og en Murforbindelse, der er gyldigt Vidnesbyrd om dens Ælde.

Hermed er selvfølgelig intet bevist hverken i Retning af, at det skulde være Rester af gamle Klostermure eller Sten fra Graabrødreklostret, men der er peget paa et Moment, der, under Henviſning til de anførte Breve, bør tages under Overvejelse ved en Undersøgelse angaaende Klostrets Beliggenhed.

V. Tillæg.

Skødebrev mellem Oluf Mikkelsen og Jens Pedersen. 1367.

Alle, som sér nærværende Skrivelse, hilser vi Raadmænd og øvrige Borgere i Aalborg evindelig i Herren. Vide maa alle nærværende og tilkommende, at i Aaret efter Herrens Byrd 1367 var paa vort Byting i Aalborg næst før Paaskefesten personlig stillet for os og mange andre troværdige Mænd Ole Mikkelsen og har til Foreviseren af nærværende Jens Pedersen, vor Medborger, solgt og frit tilskødet til evindelig Ejendom sin Gaard beliggende ved den østre Side langs med Aaen i Vor Frue Sogn, som samme Jens selv paabor, med Grund og al samme Gaards Tilliggende, og forpligter forne Ole Mikkelsen ligeledes sig og sine Arvinger til at fri og for enhver Paatale hjemle forskrevne Jens og hans Arvinger forne Gaard.

Til Vitterlighed har vi hængt vor Bys Segl for nærværende Skrivelse. Aar og Dag som ovenfor.

Bag paa Brevet er med en Haand fra det 15. Aarhundrede skrevet:

Skødebrev mellem Oluf Mikkelsen og Jens Persen paa Jord Østen Ladebroen.

